

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет економічних наук

Кафедра фінансів

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь - бакалавр

на тему: **«ПОДАТКОВИЙ ОБЛІК ТА ЗВІТНІСТЬ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ, ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ»**

Виконала: студентка 4-го року навчання,
спеціальність 072
«Фінанси, банківська справа та
страхування»

Озінська Яна Ігорівна

Керівник: Кужелєв М. О.
д-р економ. наук, професор

Науковий консультант: Лук'яненко І.Г.
д-р економ. наук, професор

Рецензент _____
(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою « _____ »

Секретар ЕК _____ Донкоглова Н.А.
« ____ » _____ 2024 р.

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ, ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ.....	5
1.1 Поняття податків, їх види та особливості формування.....	5
1.2 Поняття та структура податкового обліку.....	12
1.3 Поняття та види податкової звітності.....	16
1.4 Основні етапи формування податкового обліку.....	20
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ.....	25
2.1 Тенденції та проблеми податкового обліку в Україні.....	25
2.2 Вплив змін податкового законодавства на економіку України.....	35
2.3 Порівняльний аналіз податкової системи в європейських країнах та Україні.....	43
Висновки до розділу 2.....	47
РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ.....	48
3.1 Моделювання впливу ВВП на душу населення та чистої міграції на розмір податкових надходжень до бюджету.....	48
3.2 Методи реформування сучасного податкового обліку.....	55
3.3 Пропозиції щодо удосконалення податкового контролю.....	59
Висновки до розділу 3.....	62
ВИСНОВКИ.....	63
Список використаних джерел.....	65

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Податкова система не лише є основою економіки країни, але й відображає її фінансовий, економічний та політичний стан. Це важливий механізм, який визначає спосіб, яким держава отримує необхідні кошти для забезпечення своєї діяльності та реалізації соціальних та економічних програм.

Зміни в податковій системі відображають розвиток економіки та політичну ситуацію в країні. Постійний аналіз та оновлення цієї системи необхідні для відповідності їй сучасним реаліям та викликам.

Ефективна податкова політика виступає як основний засіб, який утверджує довіру населення до влади та сприяє гармонійним відносинам між урядом і населенням. Податкова політика впливає на всі аспекти життя в країні, регулюючи їх взаємодії та забезпечуючи баланс інтересів.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану податкового обліку України та виявлення її основних проблем та перспектив.

Завданням дослідження є:

1. Розглянути суть податків.
2. Визначити класифікацію податків.
3. Проаналізувати структуру податкового обліку України.
4. Розглянути проблеми сучасної податкової системи України.
5. Порівняти податкову систему України з обліком в європейських країнах.
6. Змодельовати вплив міграції та обсягів ВВП на душу населення на розміри податкових надходжень.

Об'єктом дослідження є податковий облік в Україні.

Предметом дослідження є особливості структури сучасного податкового обліку України, тенденції та проблеми.

Методи дослідження і обробки інформації: аналіз, синтез, порівняння, спостереження, індукція, узагальнення, моделювання.

Джерелами для дослідження було взято монографії, підручники, статті, інтернет-ресурси, статистичні довідники, матеріали Державного комітету статистики, Міністерства фінансів, дані з сайту Світового Банку та Державної податкової служби, а також роботи зарубіжних економістів, що досліджували дане питання.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному аналізі сучасних тенденцій та проблем податкового обліку в Україні, а також у моделюванні впливу ВВП на душу населення та чистої міграції на розмір податкових надходжень до бюджету. Отримані результати дозволили уточнити взаємозв'язок між економічними показниками та податковими надходженнями, розширивши відомі положення щодо впливу соціально-економічних факторів на формування державного бюджету. Додатково, було запропоновано нові методи реформування податкової системи, що вдосконалюють існуючі підходи до податкового обліку та сприяють підвищенню його ефективності.

РОЗДІЛ 1

ТЕРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

1.1 Поняття податків, їх види та особливості формування

Податок є складним та багатофункціональним явищем в країні, виступаючи не лише джерелом фінансування бюджету, але й як важливим інструмент для управління соціально-економічними процесами усередині країни. Використання податку встановлює тісний взаємозв'язок між громадянами та державою, створюючи постійний обіг коштів у системі економічних відносин.

Погляди науковців на податки, насправді, дуже різняться. Наприклад, на думку Олівера Уенделла молодшого, американського судді «Податки – це ціна, яку ми платимо за цивілізацію», можемо побачити доволі прагматичний підхід, який виражає ідею, що ми маємо платити певну ціну за отримання благ та послуг від держави, таких як освіта, охорона здоров'я, інфраструктура тощо.

Такої самої думки швейцарський економіст Жан Симонд де Сисмонді, який пише, що податки – це та ціна, яку громадянин сплачує за блага, якими він користується, наприклад: справедливий суд, свобода дій, громадський порядок.

Протилежної думки американський економіст Мюррей Ротбард (1982 рік), який вважає податки негативним явищем. Він зазначає, що податки – це насильство, за допомогою якого країна отримує свій дохід, також зауважує, що оподаткування – це жахлива крадіжка, а держава є найбільшим злодієм.

В сучасному світі також є вчені, які не розглядають податок як позитивний і корисний інструмент. Наприклад англо-американський економіст Рональд Коуз (2013 рік) вважає, що «Податки - це спосіб для уряду вилучати багатство у людей, які його заробили, і роздавати його тим, хто його не заробив».

Податковий кодекс України визначає податок як обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету або на єдиний рахунок, що справляється з платників податку відповідно до цього Кодексу[1].

З визначень податків, наведених вище, можна зробити висновок, що науковці мають різні підходи та погляди на оподаткування і його роль у суспільстві, це відображає складність даного питання та різноманітність соціально-економічних підходів.

Мета та важливість податків полягає не лише в зборі ресурсів для наповнення бюджету, але і в їхньому впливі на розподіл фінансів, регулювання економічних процесів в середині країни, а також забезпечення різноманітних соціальних потреб суспільства. З цього випливає, що аналіз функцій податків є ключовим фактором у розумінні їх впливу на формування стійкої та результативної економічної моделі.

На рисунку 1.1 розглянуто функції, які виконують податки:

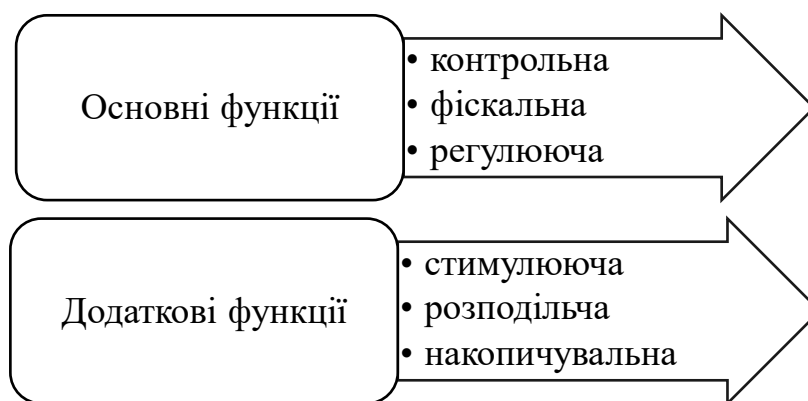

Рисунок 1.1 – Функції податків

Джерело: складено автором на основі даних [2]

Існують різні класифікації функцій податків, та всі джерела виділяють три основні: фіскальна, регулююча та контрольна.

1. Контрольна функція - є важливим індикатором ефективності роботи податків, за допомогою контрольної функції оцінюється раціональність податкових механізмів та доцільність їх використання, шляхом зіставлення податкових надходжень та з потребами держави. Ефективність здійснення контрольної функції податків, в тому числі її широта та глибина, прямо залежить від рівня податкової дисципліни. Головна мета полягає в тому, щоб платники податків - як фізичні, так і юридичні особи - вчасно та повністю виконували свої податкові зобов'язання, передбачені законодавством.

2. Фіскальна функція – є головною функцією оподаткування – її основною метою є формування надходжень до бюджету країни, задоволення потреб народу тощо. Історично вважається першою та, на момент виникнення податкової системи, єдиною функцією. З її допомогою відбувається перерозподіл коштів в державі між різними ланками.
3. Регулююча функція - функція включає різноманітні аспекти і має на меті збалансувати споживання через застосування непрямих податків, надання пільг та переваг певним галузям для стимулювання їхнього розвитку, а також регулювання соціально-економічних процесів.

Також можна виділити кілька окремих допоміжних функцій:

1. Стимулююча функція – функція податку визначає напрямок розвитку або обмеження підприємницької діяльності, створюючи стимули або обмеження для виробництва. Тобто, фактично, є віддзеркаленням регулюючої, шляхом заниження податкових тягарів або повних звільнень від оподаткування стимулює розширення виробництва конкретних галузей, заохочує створення нових робочих місць.
2. Розподільча функція - ця функція, додатково до фіскальної та регулюючої, реалізує розподіл внутрішнього продукту шляхом оподаткування, спрямованого на перерозподіл суспільних доходів, з метою забезпечення рівних умов для різних соціально-економічних шарів населення.
3. Накопичувальна функція – це функція, яку виділяють не всі науковці, адже вона тісно переплетена з усіма іншими і, фактично, є їх узагальненням. Суть фіскальної є тимчасовий збір фінансових ресурсів, у той час як метою накопичувальної є насичення державної скарбниці не лише на короткий період, а і на майбутнє, тобто формування фонду для подальшого використання ресурсів. Якщо порівнювати стимулюючу та накопичувальну, то перша пов'язана саме з процесом збору податків, тоді як друга спрямована на кінцевий результат і потребує більше часу для своєї реалізації [2].

Оскільки всі функції податків є тісно взаємопов'язаними, важко виділити основні завдання кожної з них, оскільки кожна функція виступає як доповнення до

інших. Неможливо уявити існування будь-якої функції окремо від інших, оскільки вони взаємодіють та впливають одна на одну. Таким чином, вони утворюють складну систему, яка сприяє забезпеченню ефективного функціонування податків та задоволенню потреб суспільства.

Оскільки податок є багатогранною та складною структурною одиницею – його можна розділити на елементи. Елементи податку – складові, що в сукупності повністю відповідають суті податку та у висновку формують податкову систему.

Розглянемо елементи податку [3]:

1. Об'єкт оподаткування – предмет, процес або ж явище, на які нараховується податок. Об'єктами можуть бути: доходи у формі прибутку, рухоме чи нерухоме майно, операції на ринку цінних паперів, вартість товарів або послуг тощо.
2. Суб'єкт податку – є учасником податкових платежів, суб'єкт податку можна поділити на 2 категорії:
 - платники податку – фізична або юридична особа, яка зобов'язана сплачувати податки до бюджету;
 - носії податку – це кінцеві споживачі товарів чи послуг, які їх оплачують і тим самим передають податок державі.
3. База оподаткування - це визначена законодавством частина доходу або майна платника податку, на яку застосовуються відповідні правила та ставки податку після врахування наданих пільг. Вона використовується для розрахунку суми податку, який платник зобов'язаний сплатити.
4. Джерело оподаткування – це дохід, з якого платник сплачує податок.
5. Ставка податку - встановлена законом величина податку, яка нараховується на одиницю виміру об'єкту оподаткування. Залежно від методу встановлення ставки можна поділити на 2 групи:
 - універсальні – єдина ставка податку, яка встановлюється для всіх платників (податок на прибуток, податок на додану вартість тощо);

- диференційовані – ставка податку встановлюється залежно від виду платників: підприємства, страхові компанії, акціонерні товариства тощо.

Також за способом побудови вирізняють відносні податкові ставки, які виражені у відсотках до об'єкту оподаткування. Відносні ставки можна поділити на постійні та прогресивні. Постійні податкові ставки є незалежними від розміру об'єкту оподаткування, та є сталими, прогресивні або ж регресивні, навпаки, можуть зростати або зменшуватись залежно від розмірів об'єкту оподаткування.

6. Порядок обчислення податку - це процес або система правил, за якими визначається сума податку, яку необхідно сплатити.
7. Податковий період - це період часу, протягом якого встановлюється і остаточно визначається обсяг податкового зобов'язання через завершення процесу формування податкової бази.
8. Строк та порядок сплати податку - це проміжок часу від моменту виникнення податкового зобов'язання до кінцевого терміну, протягом якого платник повинен сплатити податок.
9. Строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку - це період, протягом якого платник зобов'язаний подати податкові декларації за кожний окремий об'єкт оподаткування до відповідних органів державної податкової служби.

Ці елементи є визначеними на законодавчому рівні та вказані в статті 7 Податкового кодексу України [1].

Як вже вище зазначалося розрізняють такі поняття податок та збір, мито тощо. Проте це не єдина класифікація, існують різні групування за різними ознаками. Основні види класифікації:

1. Головний поділ податків визначається за рівнем державних структур:
 - державні (існують на загальнодержавному рівні);
 - місцеві (встановлюються місцевими органами влади).
2. Групування за формою оподаткування:

- прямі (встановлюються безпосередньо на об'єкт оподаткування);
 - непрямі (існують як включена додаткова ціна до товару чи послуги).
3. Класифікація залежно від платника:
- фізичні особи ;
 - юридичні особи;
 - змішана форма (сплачується як фізичною так і юридичною особами).
4. Поділ за економічним змістом:
- податок на дохід;
 - податок на споживання;
 - податок на майно та ресурси.
5. Поділ за періодичністю стягнення:
- разові (сплачуються на одноразовій основі);
 - регулярні (стягуються з певною періодичністю).
6. Залежно від способу оподаткування:
- розкладні (встановлюється потрібна і розподіляється між територіальними одиницями);
 - окладні (навпаки до розкладних, спочатку встановлюється податкова ставка, а потім обраховується величина податку для окремих осіб).

Аналізуючи основні види класифікації податків, можна повністю розкрити їхню сутність та механізми функціонування. Деякі податки можуть відноситися до кількох категорій одночасно, що відображає їхню складну природу та різноманітність у здійсненні фінансових та соціальних функцій.

Відповідно до статті 9 Податкового кодексу в Україні на території існують такі обов'язкові стягнення [1]:

1. Загальнодержавні:
- податок на додану вартість;
 - акцизний збір;
 - військовий збір;
 - податок на прибуток підприємств;
 - податок на доходи фізичних осіб;

- мито;
- екологічний податок;
- рента.

2. Місцеві:

- податок на майно (нерухомість);
- єдиний податок;
- збір за місця для паркування;
- туристичний збір.

Ці та інші обов'язкові внески утворюють систему оподаткування України, визначають її структуру та механізми функціонування, встановлюють взаємозв'язок між державою та громадянами, а також створюють сприятливі умови для праці та життя різних соціальних груп населення.

Поняття податків, їхні види та особливості формування – це основа для розуміння ролі податків у економічній системі. Знання цих аспектів дає можливість оцінювати справедливість та ефективність податкової системи, Вивчення функцій податків, їх видів та особливостей формування є ключовим фактором у розумінні їх впливу на формування стійкої та результативної економічної моделі.

1.2 Поняття та структура податкового обліку

У сучасній епосі ринкової економіки податкова система стає невід'ємною складовою фінансової системи країни. Вона представляє собою складну структуру фінансових відносин між державою та її громадянами, підприємствами та іншими суб'єктами економіки.

Основним джерелом надходжень до бюджету країни є податки, які встановлюються державою і збираються з населення, підприємств та інших суб'єктів господарювання. Податкова система регулює взаємовідносини між цими суб'єктами, визначає порядок обчислення, сплати та контролю за податками, а також встановлює права та обов'язки кожної сторони. Вона сприяє збору необхідних коштів для фінансування державних програм та соціальних потреб, а також регулює економічну активність суб'єктів господарювання з метою забезпечення стабільності та економічного зростання. Таким чином, податкова система виступає важливим інструментом державного управління, сприяючи розвитку економіки та соціального забезпечення населення [4].

Часто автори визначають податкову систему як систему податків. Наприклад, у своїй праці В. А. Андрущенко та Ю. І. Ляшенко вказують, що податкова система це сукупність взаємопов'язаних та класифікованих податків [5].

Більш повне та правильне визначення є у підручнику Ю. Б. Іванова, В. Ф. Тищенка, вони зазначають, що податкова система – це сукупність податків та зборів, що законодавчо закріплені, а також алгоритми їх нарахування та стягнень, формування контролю та відповідальності за порушення Податкового кодексу [6].

Важливо розрізняти поняття "податкова система" та "система оподаткування". Система оподаткування охоплює комплекс податків та зборів, які визначені Податковим кодексом та стягуються від платників у встановленому порядку. Це лише одна складова податкової системи. Іншою є суб'єкти податкової праці, які забезпечують адміністративний та законодавчий аспекти оподаткування. Разом ці дві складові створюють необхідні умови для ефективної роботи податкової служби. Таке розуміння дозволяє забезпечити правильне функціонування та

контроль над податковою системою, сприяючи збору необхідних коштів для фінансування державних програм та інфраструктури.

Основні принципи роботи податкової системи були узагальнені А. Смітом ще понад два століття тому (див.рис.1.2).

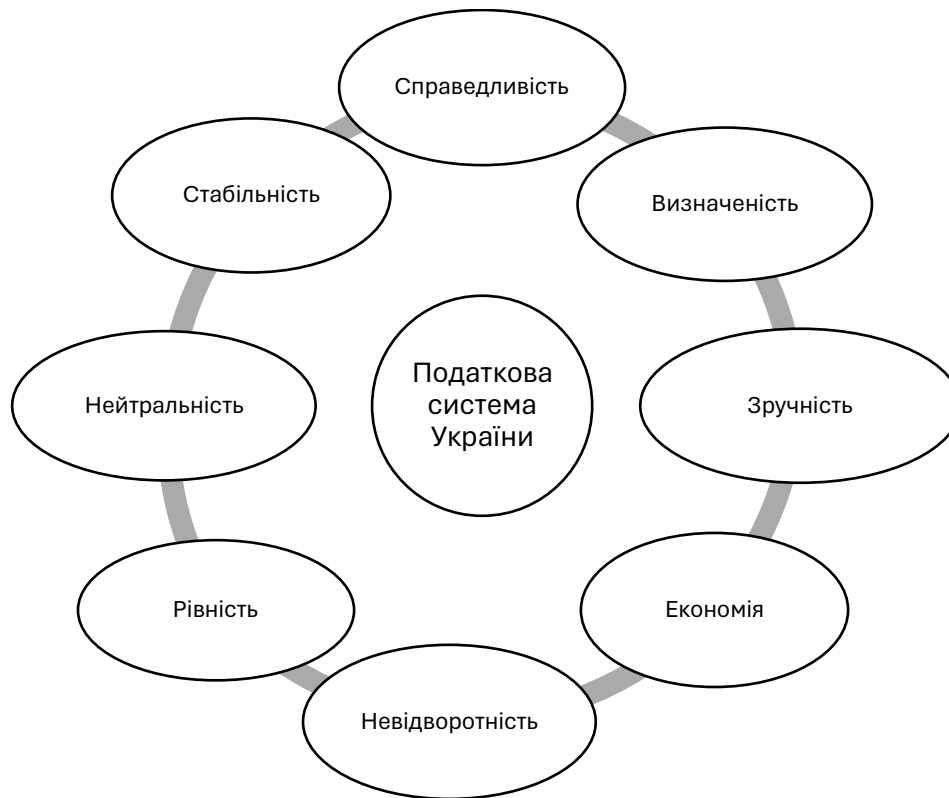

Рисунок 1.2 – Основні принципи роботи податкової системи

Джерело: складено автором на основі даних [7]

Отже, основні принципи податкової системи:

1. Справедливість (цей принцип передбачає, щоб обов'язки оподаткування розподілялися пропорційно до рівня доходу; особи з вищими доходами мають сплачувати більше податків, тоді як ті, хто мають низькі доходи, сплачують менше);
2. Визначеність (цей принцип означає, що всі необхідні дані, такі як розмір податку та дата його сплати, повинні бути надійними і доступні для ознайомлення платникам податків);
3. Зручність (встановлення найбільш зручного способу стягнення для платника);

4. Економія (встановлення рівня податку на такому рівні, щоб дохід від нього значно перевищував видатки з бюджету на його утримання).

До принципів А. Сміта в сучасності додалися ще такі

5. Невідворотність настання відповідальності (цей принцип означає, що особи, які порушують податкове законодавство, несуть відповідальність за свої дії);
6. Рівність всіх платників перед законом (цей принцип гарантує однаковий підхід до всіх платників податків);
7. Нейтральність (формування податків на такому рівні, який не може впливати на ступінь конкурентоспроможності платника)
8. Стабільність (ставки податків та зборів не можуть змінюватися протягом одного бюджетного року).

Ці та інші принципи не лише встановлюють оптимальну організацію податкової системи для держави, але й забезпечують зручність та справедливість для осіб, що сплачують податки. Шляхом впровадження цих принципів у податковий облік держава забезпечує ефективне збирання податків та раціональне використання фінансових ресурсів, тоді як платники податків мають чітку інформацію про свої обов'язки та права, а також можуть розраховувати на стабільність та справедливість у податковій системі.

Умовно податкова система України ділиться на 3 підсистеми:

1. Підсистема податкового законодавства.
2. Підсистема органів виконавчої влади.
3. Підсистема адміністрування податків.

До складу підсистеми податкового законодавства входять всі нормативно-правові акти, що регулюють систему оподаткування, такі як Податковий кодекс України, митний кодекс України, Конституція України, міжнародні договори у сфері оподаткування, а також підзаконні нормативні акти та інші регуляторні документи.

Органи виконавчої влади, які відповідають за здійснення податкової політики, включають органи Державної митної служби та Державної податкової служби.

Підсистему адміністрування складають різні види робіт, такі як масово-роз'яснювальні дії, аналітична робота, контрольні заходи та інші дії, спрямовані на ефективне здійснення податкової системи та виконання податкового законодавства.

У загальному, податкову систему формують загальнодержавні та місцеві податки. Загальнодержавні – це ті, які є обов'язковими та стягуються по всій території України, місцеві – ті податки та збори, які залежать від розміру ставки, яку встановлюють компетентні органи правління в конкретних населених пунктах та стягуються вони в межах відповідних територій.

Податки та збори відрізняються за своєю природою та метою. Податок є безумовним обов'язковим платежем, спрямованим на задоволення потреб держави. Він стягується з певною періодичністю і не залежить від бажання платника. Збір або плата, навпаки, є платежем за отримання певної спеціальної послуги або блага, і є обов'язковим лише за умови, що платник бажає скористатися цією послугою. Він може бути сплачений безпосередньо за цільове використання послуги і не має такої ж періодичності, як податок, а також може бути встановлений як разовий платіж [1].

Отже, для оцінки ефективності податків важливо не лише аналізувати їх функціонування окремо, але й в контексті податкової системи в цілому. Необхідно досліджувати всі аспекти та механізми, які діють в межах системи, і лише тоді можна зробити обґрунтовані висновки щодо її ефективності. Такий підхід дозволить виявити сильні та слабкі сторони податкової системи, а також визначити можливі шляхи для її вдосконалення.

1.3 Поняття та види податкової звітності

Кожен етап облікового процесу найчастіше завершується складанням звітності. Цей документ містить систематизовану інформацію, що відображає різні аспекти діяльності підприємства протягом конкретного звітного періоду. Він інтегрує різноманітні дані, такі як фінансові результати, обсяги виробництва, витрати, а також інші показники, що дозволяють отримати загальну картину функціонування компанії. Така звітність стає основою для аналізу, прийняття управлінських рішень та взаємодії зі зацікавленими сторонами, такими як інвестори, кредитори або податкові органи.

Відповідно до податкового законодавства України, платники податків зобов'язані подавати податкову звітність, зокрема декларації, до відповідного контролюючого органу в установлені терміни. Це необхідно для перевірки та затвердження розміру податкових платежів. В документі також можуть бути зазначені підстави, які передбачають звільнення платника податку від обов'язку нарахування і сплати податку або збору. А також може бути включено інформацію про суми доходу, які нараховано або виплачено на користь платників податків – фізичних осіб, а також про суми, які було утримано або сплачено в якості податку. Цей обов'язок є одним із ключових елементів співробітництва підприємств та громадян з фіскальними органами, сприяючи правильному визначенню та вчасній сплаті податків відповідно до законодавства [1].

Відповідно до Наказу «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо приймання та комп'ютерної обробки податкової звітності платників податків в органах ДПС України» №516 від 14.06.2012 термін податкова звітність визначається як документи, які відповідно до Податкового Кодексу України подаються платниками податків до органів ДПС і на підставі яких здійснюються нарахування та/або сплата податку, збору (обов'язкового платежу); термін фінансова звітність визначається як бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період[8].

Податкову та бухгалтерську звітність варто розрізняти, ці документи є взаємопов'язаними, але мають різні цілі, зміст, складність тощо. Розглянемо різницю в таблиці 1.1:

Таблиця 1.1 Різниця між податковою та бухгалтерською звітністю

№	Критерій	Податкова звітність	Бухгалтерська звітність
1.	Мета	Використовується для розрахунку та сплати податків до державного бюджету.	Використовується для надання інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства користувачам (інвесторам, кредиторам, власникам тощо).
2.	Зміст	Містить дані про доходи, витрати, податки та інші показники, необхідні для розрахунку податків.	Містить більш детальну інформацію про активи, пасиви, доходи, витрати, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.
3.	Регулювання	Регламентується Податковим кодексом України та іншими нормативно-правовими актами.	Регламентується Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" та іншими нормативно-правовими актами.
4.	Форми	Подається у чітко визначених формах, затверджених ДПС України.	Може подаватися у різних формах, затверджених наказом Міністерства фінансів України.

Продовження Таблиці 1.1

5.	Періодичність	Подається з різною періодичністю (квартально, річно) залежно від виду податку.	Подається щоквартально та річно.
6.	Доступність	Є публічною інформацією та може бути отримана будь-якою особою.	Може бути доступною лише для певних користувачів (інвесторів, кредиторів, власників тощо).

Джерело: складено автором на основі [9]

Згідно з Податковим кодексом України, податкова декларація є основною формою податкової звітності. Це офіційний документ, який платник податків має подати до відповідного контролюючого органу в установлені законодавством строки. Через податкову декларацію розраховуються суми податку чи інших обов'язкових платежів, що підлягають сплаті відповідно до податкового законодавства. Цей документ є основою для нарахування та/або сплати податкового зобов'язання[1].

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" податкову звітність можна класифікувати за такими критеріями:

1. За періодичністю:

- річна звітність – подається один раз на рік;
- квартальна звітність – подається щокварталу;
- місячна звітність – подається щомісяця;
- декадна звітність – подається кожні 10 днів.

2. За типом податку:

- податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) – декларація про майновий стан і доходи;

- податок на додану вартість (ПДВ) – податкова декларація з ПДВ;
- єдиний соціальний внесок (ЄСВ) – звіт щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування;
- військовий збір – податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь фізичних осіб, і сум утриманого з них податку;
- акцизний податок – декларація з акцизного податку;
- мито – митна декларація;
- екологічний податок – податкова декларація з екологічного податку;
- рентна плата – податкова декларація з рентної плати;
- туристичний збір – податкова декларація з туристичного збору.

3. За суб’єктом сплати податку:

- юридичні особи – декларація з податку на прибуток підприємств;
- фізичні особи-підприємці – декларація платника єдиного податку;
- фізичні особи – декларація про майновий стан і доходи.

4. За формою звітності:

- паперова – заповнюється вручну та подається в паперовому вигляді;
- електронна – заповнюється та подається в електронному вигляді.

Особливістю податкової звітності є її нестабільність, це обумовлено постійними змінами в податковому законодавстві, внесенням поправок та доповнень до нормативних актів, а також адаптацією до змін у фінансовій та економічній сферах. Ця нестабільність вимагає від платників податків постійного відстеження оновлень у податковій звітності та вчасного адаптування до нових вимог і форматів звітності.

1.4 Основні етапи формування податкового обліку

Податкова система країни визначається як один з ключових показників її політичного, фінансового та економічного стану. Історично податки мають давні коріння, зароджуючись ще в стародавньому світі. Початково вони не приймали форми грошових внесків, а представляли собою різні види жертвоприношень. У ті часи такі "податки" збиралися в добровільно-примусовому порядку, проте вони відрізнялися від сучасних податків, оскільки не приносили доходу державі. Справжні податки, у розумінні джерела державного доходу, виникли пізніше, і вони стали не лише інструментом утримання державного апарату, а й засобом регулювання економічного розвитку та соціальної справедливості.

Кожному етапу історичного розвитку, в залежності від способів виробництва та джерел отримання доходу, відповідає своя система податків та оподаткування.

З розвитком суспільства та виробництва, з'явилися нові форми оподаткування, які відображали вже складніші виробничі відносини. Наприклад, ремісники сплачували певну частину від виготовлення продукції, що вже було кроком у напрямку сучасних податків. Умовно це можна вважати першим етапом становлення податкового обліку.

Цікавий факт, у випадку переможних війн податки зменшувались або взагалі відмінялись, так як все покривалась контрибуціями.

На другому етапі, а це приблизно XVI – XVIII століття, відбувся значний розвиток податкової системи, що відзначився впровадженням конкретних об'єктів оподаткування, таких як майно, земля, худоба та інші. Ці податки стали стабільним джерелом доходу для країн того часу. Однак, разом із зазначеним розвитком, виникли і проблеми. Імператори та монархи почали накладати надмірні вимоги на своїх підданих, введенням оподаткування майже на всі сфери життя. Було введено податки на релігійні обряди (похорони, весілля), на відмову від хрещення, на майно, а також спеціальні податки для тих, хто не був членом домінуючої релігійної церкви.

На цьому етапі також з'явився жорсткий митний контроль, який існує і донині. Ця система контролю передбачала обмеження на ввезення та вивезення

товарів через митні межі країни та обов'язкове сплачування митних зборів. Цей період в історії оподаткування відображає складний процес формування податкових систем та зазначає важливість проблем, пов'язаних із надмірним оподаткуванням та митними обмеженнями.

Для третього етапу, від ХІХ ст. і до нашого часу, характерне формування вже сучасної податкової системи, врегулювалась кількість податків, у порівнянні до попереднього етапу, залишились лише найефективніші. Цьому сприяло зростання доходів населення і відповідно видатків, що потребувало збільшення казни. В цей період також активно розвивалися міжнародні відносини, що призвело до узгодження податкових політик та створення міжнародних стандартів оподаткування. Таким чином, третій етап у розвитку податкової системи відобразив важливі зміни у підходах до оподаткування та сприяв створенню більш стабільної та ефективної фінансової системи країни.

Одним з основних етапів становлення податкової системи України стало прийняття Верховною радою УРСР Закону України «Про систему оподаткування» в 1991 році. Цей закон містив в собі основні принципи, об'єкти та суб'єкти оподаткування, тобто повністю описував структуру податкової системи [11].

З часом, система модернізувалася, з'являлися нові види податків та удосконалювалися старі. З'явився податок на доходи («Про оподаткування доходів підприємств та організацій» 1992 року), також важливим етапом є поява «Податку на добавлену вартість» 1992 року, після редагування «Податок на додану вартість». Наразі цей податок є найбільшим за обсягом надходженням до бюджету. Встановили акцизний збір для виробників та продавці на конкретні групи товарів, такі як алкоголь, тютюнові вироби тощо. Формувався закон «Про місцеві податки та збори», який містив у собі механізм їх стягування, розміри ставок та об'єкти оподаткування.

Недосконалості в системі генерували появу та прийняття другої редакції Закону «Про систему оподаткування» 1997 року. В якому були відредаговані механізми стягнення податків, розділені зобов'язання законодавчої та виконавчої влади, удосконалені алгоритми оподаткування.

Прийняття Податкового кодексу 2 грудня 2010 року є одним з вирішальних моментів у формуванні податкової системи України. Основною метою Кодексу було чітко визначення відносин у сфері стягнення податків та зборів, створення прозорої та зрозумілої системи оподаткування для платників та держави. Він уніфікував правила оподаткування, обов'язки платників та механізми стягнення податків.

Після прийняття Податкового кодексу спостерігалось кілька важливих змін у податковій системі України. Зокрема, відбулося скорочення кількості податків та зборів, що спростило оподаткування для платників. Також відбулося зниження ставок оподаткування для окремих об'єктів, що сприяло стимулюванню підприємництва та економічного розвитку. Крім того, Податковий кодекс встановив механізми рентних платежів, що сприяє більш ефективному використанню природних ресурсів та розвитку відповідного сектору економіки.

Важливим поштовхом для економіки стала поява екологічного податку, тобто плати за забруднене довкілля. Це стягнення пов'язане з охороною навколишнього середовища та зобов'язує платити за негативний вплив на оточення. Такий збір стимулює скорочувати викиди забруднюючих речовин в повітря та воду (річки, озера, моря тощо).

Наступним кроком стало створення, на підставі Указу Президента України від грудня 2012 року, Міністерства доходів та зборів, що стало поєднанням Державної митної та податкової служб України. Міністерство було створено задля спрощення функціонування цих двох систем та проіснувало не довго. 1 березня 2014 року Міністерство доходів і зборів було ліквідоване за рішенням Кабінету Міністрів [12].

21 травня 2014 року шляхом перебудови Міністерства доходів та зборів було утворено Державну фіскальну службу (ДФС), яка підпорядковувалася Міністерству фінансів. Існувала ця служба також не тривалий період, в наступні кілька років Уряд отримував велику кількість скарг на ДФС. Зазначалося, що служба перевищує свої повноваження, проводить багато незаконних позапланових перевірок, створює великий тиск на вітчизняних підприємців.

У грудні 2018 року Міжнародний валютний фонд зобов'язав Україну припинити діяльність Державної фіскальної служби. Таким чином Уряд знову

реорганізував ДФС та розділив її на дві: Державна податкова служба та Державна митна служба, які повинні координуватись Міністерством фінансів України.

Повне припинення діяльності Державної фіскальної служби відбулося 26 вересня 2021 року, після створення Бюро економічної безпеки – від 28 січня 2021 року [13].

Зміни в податковій системі можуть впливати на економічний розвиток країни, стимулюючи або стримуючи підприємництво, інвестиції та споживчу активність.

Податки постійно піддаються оновленням як у самій структурі, так і в рівні оподаткування, відповідаючи на зміни в економічному середовищі та соціальні потреби суспільства. Ці зміни можуть бути спрямовані на підвищення або зниження податкового навантаження, раціоналізацію податкових ставок або реформування податкових правил з метою покращення економічної ефективності та соціальної справедливості.

Податки також є важливим індикатором довіри між державою та народом. Ефективне та справедливе оподаткування сприяє підтримці довіри громадян до держави та її інституцій, в той час як несправедливе або недоцільне оподаткування може викликати незадоволеність та соціальні конфлікти.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Податки виступають як ключовий інструмент управління соціально-економічними процесами, забезпечуючи не лише фінансування держави, а й вплив на розподіл фінансів та регулювання економіки. Різноманітні погляди на оподаткування свідчать про його складність та різноманітність соціально-економічних підходів.

Податки виконують різноманітні функції, включаючи фіскальну (забезпечення доходів держави), регулюючу (вплив на економічні процеси) та контрольну (контроль за використанням бюджетних ресурсів) функції. Вони взаємопов'язані та доповнюють одна одну, утворюючи складну систему, яка допомагає забезпечити стійке та ефективне функціонування економічної системи країни.

Основні принципи податкової системи спрямовані на забезпечення справедливості, стабільності та ефективності, визначеності, зручності та економії. До них додані нові принципи, такі як невідворотність настання відповідальності, рівність перед законом, нейтральність тощо. Ці принципи гарантують не лише розподіл податкових навантажень відповідно до можливостей платників, але й забезпечують прозорість та стабільність у взаємодії між державою та громадянами

Звітність є важливим етапом облікового процесу, оскільки вона надає систематизовану інформацію про різні аспекти діяльності підприємства протягом звітного періоду. Цей документ є основою для аналізу, прийняття управлінських рішень та взаємодії зі зацікавленими сторонами, такими як інвестори, кредитори або податкові органи. Платники податків зобов'язані подавати податкову звітність до відповідного контролюючого органу в установлені терміни для перевірки та затвердження розміру податкових платежів.

Еволюція податків відбулася від простих форм оподаткування до складної системи, що відображає розвиток суспільства. Сучасні податки не лише фінансують державні потреби, але й регулюють соціально-економічні процеси. Цей процес постійно адаптується до змін у суспільних вимогах та технологічному прогресі.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

2.1 Тенденції та проблеми податкового обліку в Україні

Податковий облік - це складова системи бухгалтерського обліку, яка відповідно до правил, встановлених державою, забезпечує формування інформації про нарахування та сплату податків і зборів до відповідних державних органів. Основним завданням податкового обліку є контроль за коректністю, своєчасністю і повнотою нарахування та сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) [14].

Відповідно до Податкового кодексу України, податковий облік розглядається як система обов'язкових форм і методів відображення платниками податків результатів їх господарської діяльності або інших об'єктів, що мають відношення до визначення податкових зобов'язань із відповідних податків та зборів (обов'язкових платежів).

Сутність податкового обліку полягає в управлінні господарсько-фінансовими відносинами, що виникають при нарахуванні та сплаті податків і зборів між державними податковими органами та юридичними та фізичними особами, щодо оподаткування та обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів [15].

Податковий облік в Україні перебуває на постійній еволюційній та трансформаційній хвилі, яка визначається як внутрішніми, так і зовнішніми факторами, що впливають на фіскальну політику країни. Динаміка цих змін відображається в низці тенденцій, що визначають податковий облік як стратегічну складову фінансового управління.

Основні тенденції податкового обліку в Україні включають в себе автоматизацію, діджиталізацію, гармонізацію з міжнародними стандартами та зменшення адміністративних бар'єрів тощо.

Діджиталізація і автоматизація процесів у сфері податкового обліку - це одна з ключових тенденцій, що відображається у впровадженні сучасних інформаційних технологій для забезпечення зручності та ефективності взаємодії між платниками податків та державними органами. Це включає в себе розробку та впровадження електронних сервісів, веб-порталів та спеціалізованих програмних продуктів, які дозволяють здійснювати звітування, подання декларацій, розрахунків податків та контроль за їх сплатою у відповідності до вимог законодавства.

Варто зазначити, що в Україні вже були успішно впроваджені такі електронні сервіси, як "Єдине вікно" для реєстрації бізнесу, електронна система адміністрування податку на додану вартість (ЄСВ), електронні сервіси для подання податкової звітності тощо [16]. Ці заходи спрощують процедури для підприємств та сприяють зменшенню адміністративного тягаря.

Діджиталізація та автоматизація процесів значно підвищують швидкість та точність обробки інформації, зменшують ризик помилок та шахрайства, сприяють прозорості та підвищенню довіри до податкової системи, а також забезпечують можливість розробки аналітичних звітів на основі великого обсягу даних.

Проте, цей процес вимагає значних витрат на розробку та впровадження спеціалізованих систем, а також навчання персоналу та підтримки інфраструктури. Крім того, необхідно забезпечити надійний захист інформації в електронному середовищі, щоб уникнути можливих кібератак та порушень конфіденційності даних.

З вдосконаленням технологій передбачається подальший розвиток діджиталізації та автоматизації процесів у сфері податкового обліку, включаючи впровадження штучного інтелекту для аналізу та прогнозування податкових показників, розробку блокчейн-технологій для забезпечення безпеки та недоторканості даних, а також поширення мобільних додатків для зручного ведення обліку та сплати податків [7].

Гармонізація податкового законодавства та облікової практики України з міжнародними стандартами є однією з ключових стратегічних мет цієї країни на шляху до інтеграції у світову економічну спільноту та підвищення

конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Отож, розглянемо деякі аспекти цієї гармонізації:

1. Участь в міжнародних організаціях: Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Всесвітня організація з торгівлі (ВОТ), Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) тощо. Ця співпраця спрямована на адаптацію податкового законодавства та практики України до міжнародних стандартів та рекомендацій цих організацій.
2. Впровадження міжнародних стандартів: Україна поступово впроваджує міжнародні стандарти у своєму податковому законодавстві та обліковій практиці. Наприклад, з 2015 року Україна розпочала процес адаптації свого податкового законодавства до вимог Міжнародного стандарту звітності фінансової звітності (IFRS) з метою гармонізації фінансової звітності підприємств з міжнародними стандартами.
3. Спільні проекти та програми: Україна активно бере участь у різноманітних спільних проектах та програмах з міжнародними організаціями, спрямованих на розробку та впровадження нових методів обліку та адміністрування податків. Наприклад, за підтримки Європейського Союзу реалізується проект з підвищення кваліфікації працівників податкової служби та розвитку електронних сервісів для платників податків.

Гармонізація з міжнародними стандартами в сфері податкового обліку не лише сприяє підвищенню ефективності та прозорості фіскальної системи України, але й створює сприятливі умови для залучення іноземних інвесторів, розвитку міжнародної торгівлі та підтримки стабільності та розвитку національної економіки.

Щодо зменшення адміністративних бар'єрів в податковому обліку варто зазначити, що український уряд вживає активних заходів для спрощення процедур податкового обліку та зменшення адміністративних витрат для платників податків. Ці заходи охоплюють широкий спектр ініціатив та реформ, спрямованих на полегшення податкового тягаря та стимулювання підприємництва (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1 Заходи щодо зменшення адміністративних бар'єрів в податковому обліку

Назва	Характеристика
Оптимізація податкового законодавства	Уряд активно працює над оптимізацією податкового законодавства шляхом спрощення процедур та скорочення адміністративних процесів. Наприклад, з метою зменшення адміністративних бар'єрів уряд проводить реформу податкової системи, спрямовану на зведення до мінімуму кількості податкових платіжок та спрощення процедур звітності для підприємств.
Діджиталізація податкового обліку	Впровадження електронних систем у сфері податкового обліку є одним з ключових напрямків для зменшення адміністративних бар'єрів. Створення онлайн-платформ для подання звітності, електронні сервіси для розрахунку податків та сплати зобов'язань дозволяють платникам податків ефективно виконувати свої обов'язки без зайвих бюрократичних перешкод.
Спрощення документообігу процедур	Для зменшення адміністративних витрат уряд впроваджує механізми спрощення процедур документообігу та звітності. Наприклад, введення цифрових технологій для обробки та зберігання документації дозволяє платникам податків ефективно керувати своїми даними та звітністю без необхідності утримувати великий штат облікових працівників.

Продовження Таблиці 2.1

Об'єднання у звітності окремих податкових платежів	Уряд вживає заходів для спрощення процедур звітності та оплати податків шляхом об'єднання різних податкових платежів у єдину форму та уніфікації податкових процесів. Це дозволяє підприємствам зосередитися на своїй основній діяльності та зменшити витрати на адміністративні процедури.
--	---

Джерело: складено автором на основі [17]

Заходи щодо зменшення адміністративних бар'єрів в податковому обліку, описані у таблиці, підтверджують стратегічну спрямованість уряду на покращення бізнес-середовища та спрощення умов для підприємництва в Україні.

Оптимізація податкового законодавства спрямована на зменшення кількості адміністративних процедур, тим самим стимулюючи розвиток бізнесу та підприємництва.

Діджиталізація податкового обліку дозволяє платникам податків ефективно виконувати свої обов'язки без зайвих бюрократичних перешкод, що сприяє збільшенню швидкості та точності обробки інформації.

Спрощення процедур документообігу та консолідація звітності та податкових платежів роблять адміністративні процеси більш прозорими та доступними для бізнесу, що стимулює його розвиток та зростання.

Отже, ці заходи є важливим кроком у напрямку поліпшення бізнес-клімату та збільшення привабливості України для інвесторів, а також сприяють розвитку внутрішнього підприємництва та стимулюють економічний зріст країни.

Податковий облік в Україні стикається з рядом проблем, які ускладнюють ефективне функціонування податкової системи та впливають на економічний розвиток країни в цілому. Найбільш актуальними, серед проблем є: велика кількість податкових обов'язків, корупційні ризики, незбалансованість податкового тягаря,

відсутність належного контролю і моніторингу, нестабільність податкової політики тощо [18].

Проблема великої кількості податкових обов'язків в Україні стоїть перед підприємствами і фізичними особами, ускладнюючи їхню податкову діяльність та збільшуючи адміністративні витрати. Основні аспекти цієї проблеми включають:

1. Розгалуженість податкового законодавства: податкове законодавство України включає в себе велику кількість різних видів податків, зборів, обов'язкових платежів. Наприклад, це може бути податок на прибуток, ПДВ, податок на нерухомість, акцизи, збір за землю, внески до соціальних фондів тощо.
2. Складність процедур звітності: платники податків зобов'язані подавати різноманітні звіти та декларації до податкових органів на відповідних формах та в установлені терміни. Це вимагає від підприємств інвестицій у кваліфікований персонал та облікову систему, а також витрат на професійні консультації.
3. Неоднорідність податкового регулювання: відмінності у регулюванні податків на рівні центрального та регіонального законодавства створюють додаткові труднощі для платників податків, оскільки вони змушені враховувати різні правила та процедури для різних територій.
4. Неясність та нестабільність законодавства: часті зміни в податковому законодавстві та неоднозначне тлумачення правил можуть призводити до невизначеності щодо обов'язків платників податків та збільшувати ризик податкових спорів і конфліктів.
5. Високі штрафи та пені: не виконання податкових обов'язків чи помилки у поданні звітності можуть призвести до значних фінансових втрат у вигляді штрафів та пені, що також стимулює бізнес до вкладання додаткових ресурсів у дотримання податкового законодавства.

Ці проблеми створюють значні труднощі для бізнесу та фізичних осіб, ускладнюють економічну діяльність та знижують інвестиційну привабливість України. Для подолання цих проблем необхідно проводити реформи, спрямовані на

спрощення податкового законодавства, зменшення адміністративних бар'єрів та підвищення прозорості та стабільності податкової системи.

Корупція є серйозною загрозою для податкового обліку в Україні, порушуючи принципи прозорості, справедливості та ефективності податкової системи. Основні складові даної проблеми описані в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 Основні складові проблеми корупційних ризиків в податковому обліку

Складова	Характеристика
Хабарі	Одним з типових прикладів корупційних схем у податковій системі є хабарі. Платники податків можуть намагатися уникнути сплати податків шляхом незаконних виплат фіскальним чиновникам у обмін на зменшення податкового тягаря або видачу фіктивних податкових ліцензій.
Вплив корупції на бізнес-середовище	Корупція в податковій системі негативно впливає на бізнес-середовище, підштовхуючи підприємства до недобросовісних практик, зменшуючи їх довіру до державних інституцій та гальмуючи економічний розвиток.
Недостатня прозорість та контроль	Недостатня прозорість та відкритість в роботі податкових органів, а також відсутність ефективного контролю за їхньою діяльністю, створюють умови для корупційних зловживань та злочинних схем.

Продовження Таблиці 2.2

Фальсифікація податкової звітності	Корупційні схеми також можуть включати фальсифікацію податкової звітності або податкових декларацій з метою зменшення суми сплачених податків. Це може включати заниження обсягів прибутку, витрат або масштабу операцій з метою уникнення оподаткування.
Відмивання грошей	Податкові органи можуть бути включені у схеми відмивання грошей, коли злочинні організації використовують комплексні механізми для приховування походження незаконно набутих коштів через податкові схеми та шахрайські операції.
Вплив корупції на бізнес-середовище	Корупція в податковій системі негативно впливає на бізнес-середовище, підштовхуючи підприємства до недобросовісних практик, зменшуючи їх довіру до державних інституцій та гальмуючи економічний розвиток.

Джерело: складено автором на основі [19]

Для боротьби з корупцією в податковій системі необхідно вжити комплексу заходів, включаючи зміцнення антикорупційних законів та вдосконалення механізмів контролю та нагляду за діяльністю податкових органів. Також важливо збільшити прозорість та відкритість в роботі державних інституцій, щоб зменшити можливість корупційних зловживань та покращити довіру до податкової системи загалом.

Відсутність повноцінної електронної системи призводить до неефективного збору та обробки податкової інформації, збільшення адміністративних витрат та ризику виникнення помилок. Україна відстає від багатьох розвинених країн у

впровадженні повноцінної електронної системи управління податковими процесами.

Низький рівень автоматизації вимагає значних інвестицій у модернізацію інфраструктури та розвиток інформаційних технологій. Відсутність потужних електронних платформ для збору та обробки даних ускладнює роботу платників податків та унеможливорює ефективне взаємодію з податковими органами.

Ручне введення та обробка податкової інформації підвищує ризик виникнення помилок та неузгодженостей у податковому обліку, що може призвести до серйозних наслідків для підприємств, включаючи штрафи та фінансові втрати.

Впровадження електронних систем управління податковими процесами може призвести до покращення ефективності, збільшення прозорості та зниження адміністративних витрат для всіх сторін. Наприклад, використання онлайн-платформ для подання звітності та автоматичний обмін даними між платниками податків та податковими органами можуть значно спростити процеси та зменшити ризик помилок.

Високий рівень податків та обов'язкових внесків може збільшувати витрати для підприємств, знижувати їхню прибутковість та змушувати шукати способи уникнення оподаткування. Це може призвести до зменшення інвестицій та обмеження розвитку бізнесу.

Крім того, високий рівень податкового тягаря у порівнянні з іншими країнами може знижувати конкурентоспроможність українських підприємств на міжнародному ринку, що може призводити до втрати інвестицій та втрати ринкової позиції.

Крім того, велика частина прибутку підприємств може йти на сплату податків, що обмежує їхню можливість вкладати кошти у розвиток та модернізацію бізнесу. Це може призвести до неефективного використання ресурсів та зниження економічного потенціалу країни.

Для зменшення незбалансованості податкового тягаря необхідно проводити реформи, спрямовані на оптимізацію податкової системи, зниження податкових ставок та стимулювання економічного зростання. Такі заходи можуть сприяти

збільшенню конкурентоспроможності українських підприємств та покращенню інвестиційного клімату в країні.

Усвідомлення тенденцій та проблем податкового обліку в Україні є важливим кроком у покращенні функціонування фінансової системи країни. Реформи та заходи, спрямовані на гармонізацію з міжнародними стандартами, зменшення адміністративних бар'єрів, покращення діджиталізації та автоматизації, а також оптимізацію податкового тягаря, визначають шлях до більш прозорої, ефективної та конкурентоспроможної податкової системи. Невідкладність вирішення проблем податкового обліку в Україні обумовлена не лише економічними перспективами, а й соціальними та політичними наслідками. Вироблення та впровадження стратегічних рішень у сфері податкового обліку є ключовим завданням для забезпечення стабільного економічного зростання та соціального розвитку України.

2.2. Вплив змін податкового законодавства на економіку України

Після введення воєнного стану уряд прийняв ряд змін у системі оподаткування з метою забезпечення максимального рівня бюджетних надходжень та підтримки бізнесу. Ці зміни ставили за мету забезпечити стабільний та значний потік коштів до державного бюджету, а також створити умови для розвитку бізнесу, що дозволяли не лише уникнути повної зупинки підприємств, а й забезпечити їх нормальну діяльність чи навіть розвиток.

Основні тимчасові заходи у сфері податкової системи у 2022 році включають:

- скасування обов'язку ФОП 1 та 2 груп сплачувати єдиний податок та єдиний соціальний внесок за себе;
- надання можливості ФОП 3 групі та юридичним особам з оборотом до 10 млрд грн перейти на спрощену систему оподаткування зі ставкою 2% від доходу.

Крім того, зменшено відповідальність за порушення термінів, пов'язаних з оплатою податків, введено пільги для певних стратегічно важливих товарів, визначено регіони з активними бойовими діями та впроваджено заходи для підтримки бізнесу. Крім того, споживачі кредитних послуг звільнені від відповідальності за порушення умов договору та інші заходи [20].

На перший погляд, урядові заходи спрямовані головним чином на зменшення податкового тягаря для бізнесу. Ці рішення можуть призвести до значного зменшення податкових надходжень, оскільки підприємства отримали можливість практично уникнути сплати податків. В певній мірі це призвело до часткової легалізації тіньової економіки. Виникає питання, чи вигідно для держави впроваджувати такі заходи в умовах бюджетного дефіциту.

По-перше, внесені зміни не встановили чітких правил для бізнесу, а замість цього розширили межі допустимого, наприклад, для ФОП 1 та 2 груп, замість скасування єдиного податку, була введена можливість його добровільної сплати. Також цей підхід стосувався ЄСВ. Проте, при несплаті ЄСВ стаж особи переривається, а розмір потенційної пенсії зменшується.

Інші важливі аспекти, які позитивно вплинули на рівень сплати податків, включають зростання довіри до влади, передплату податкових зобов'язань деякими суб'єктами господарювання, а також зростання свідомості населення про необхідність сплати податків тощо.

Згідно з даними урядового порталу, посилаючись на Прем'єр-міністра України, у 2022 році бізнес сплатив на 80 млрд грн більше податків, ніж у 2021 році. "Незважаючи на продовження воєнних дій та атаки ворога, ми зробимо все можливе, щоб 2023 став першим кроком для великого відновлення української економіки. У 2022 році ми зробили неможливе і профінансували абсолютно всі витрати бюджету. Загалом ці витрати становили близько 2,7 трлн грн", - заявив Прем'єр-міністр Шмигаль під час засідання [21]. При цьому загальний рівень податкових надходжень до зведеного бюджету у 2022 році був на 15% нижчим, ніж у попередньому році. Таким чином, зростання суми податкових надходжень є позитивним сигналом для економіки, навіть при умові загального зменшення обсягу податкових надходжень.

Давайте розглянемо опитування населення України, проведене Київським міжнародним інститутом соціології у 2022 році, щодо рівня довіри до соціальних інститутів та аналізу його змін з часом(рис.2.1).

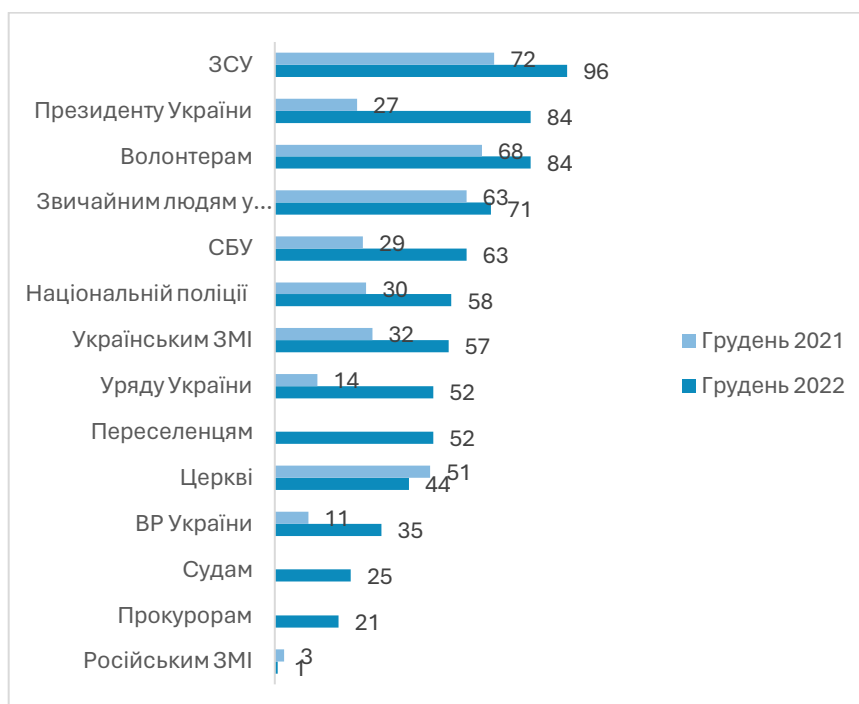

Рисунок 2.1 – Динаміка довіри громадян до державних структур у 2022 році

Джерело: складено автором на основі даних [22]

Дослідження показує загальну тенденцію до зростання рівня довіри населення до владних структур. Особливо помітне це зростання відчутно стосується ЗСУ, СБУ, президента, ЗМІ (українських), уряду, Верховної Ради та інших. Для деяких інституцій відсутні дані за 2021 рік, тому порівняльний аналіз динаміки неможливий. Однак абсолютні значення рівня довіри населення до таких державних структур, як суди та прокуратура, у 2022 році виявилися низькими порівняно з іншими об'єктами дослідження.

Розглядаючи ці результати у контексті податкової системи та економіки загалом, важливо врахувати зазначені причини формування тіньової економіки. Зокрема, недовіра до владних структур виступає однією з суттєвих причин, що стримували бізнес від сплати податків. Таким чином, можна припустити, що зменшення довіри до владних інститутів могло б суттєво знизити рівень ухилення від оподаткування і, отже, зменшити обсяг тіньової економіки.

Узагальнюючи, зазначені факти, такі як зростання на 80 млрд грн податкових надходжень від бізнесу при послабленні податкового тиску, а також збільшення довіри до переважної більшості владних інституцій, дають підставу для припущення, що через ці фактори частина бізнесу, яка раніше у 2021 році ухилялася від оподаткування, можливо, тепер вийшла з тіні. Завдяки впровадженню спрощеної системи оподаткування та загальному зменшенню податкового тиску, а також зростанню довіри до влади, збільшенню бажання сплати податків, ця частина тіньового бізнесу, можливо, могла потенційно легалізувати свою діяльність з меншими фінансовими втратами.

Але разом з позитивними змінами призвело до негативних наслідків. Важливо зазначити, що зміни в податковому законодавстві були передусім спричинені початком повномасштабної війни та введенням воєнного стану на всій території України. Іншими словами, зміни в податковому законодавстві мають тимчасовий характер і призначені для посилення позицій бізнесу з метою забезпечення економічної стабільності у складні часи для економіки країни [23].

Підтвердженням вищезазначеного є прийнятий Закон України №2260 – ІХ від 12 травня 2022 року, який набув чинності з 27 травня 2022 року. Цей закон передбачає відновлення раніше скасованого податкового обов'язку для підприємців, які можуть його виконати, зокрема щодо строків реєстрації податкових накладних та супутніх операцій, пов'язаних з Єдиним реєстром податкових накладних (ЄРПН).

Зазначений закон фактично зобов'язує платників податків, які згідно з чинним законодавством повинні подавати податкові накладні та розрахунки коригування за податковим реєстром, надіслати ці документи до податкових органів. Отже, тимчасові пільги для суб'єктів господарювання припиняють свою дію, і підприємці повертаються до попередніх правил оподаткування та реєстрації доходів.

Важливо також відзначити, що для суб'єктів господарювання, які належать до 3 групи ФОП та перейшли на спрощену систему оподаткування зі ставкою 2%, тимчасово припинено дії свідоцтва про реєстрацію платника ПДВ. Ці обмеження застосовуватимуться до платників податків під час перебування на спрощеній системі оподаткування.

Згідно з висловленням Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала, "Битви виграють армії, а війни – економіки." Він також зазначив, що українська економіка успішно адаптувалася до умов воєнного часу та готова до нових викликів. Протягом періоду війни було здійснено ряд заходів для підтримки вітчизняної економіки, включаючи:

- збереження керованості економічними та фінансовими процесами;
- залучення 31,2 млрд доларів підтримки від міжнародних партнерів, з яких 45,0% складають гранти;
- використання двох третин бюджетних коштів як внутрішнього ресурсу;
- покращення і запуск нових програм підтримки бізнесу, таких як пільгові кредити за програмою "5-7-9%", гранти «Робота на суму 2,2 млрд гривень, та портфельні гарантії на суму 47,0 млрд гривень;

- скасування практично всіх перевірок бізнесу, перехід до декларативного принципу для більшості дозволів та ліцензій, і встановлення ставок єдиного податку на рівні 2%;
- релокація на безпечні території понад 700 підприємств зі збереженням тисяч робочих місць;
- надання понад 80 млрд гривень кредитних коштів аграрним підприємствам, що дозволило їм посіяти та зібрати понад 60 млн тонн продукції;
- експорт близько 15 млн тонн агропродукції завдяки "зерновій ініціативі", а також ще близько 10 млн тонн через дунайські порти.

Починаючи з 24 лютого 2022 року, одним з важливих завдань для держави є питання про те, як зберегти та вести бізнес в умовах воєнного стану. Для цього парламентом та урядом було прийнято низку законодавчих та нормативних актів щодо адаптації податкового навантаження та податкових правил, трудових відносин до воєнних умов з метою допомогти суб'єктам господарювання вистояти в умовах війни. Основні зміни можна розділити на наступні групи: сплата податків, трудові відносини, евакуація бізнесу з районів ведення бойових дій.

Законом № 2120-IX внесено зміни щодо процедури адміністрування, контролю та обліку платників податків, припинено на період воєнного стану перебіг податкових строків, зокрема строків давності. Важливо, що пеня, згідно зі статтею 129 Податкового Кодексу України (ПКУ), не нараховується, а нарахована пеня підлягає списанню, при умові, що порушення стало наслідком введення воєнного стану. Разом з цим, передбачено, що завдана шкода суб'єкту господарювання внаслідок бездіяльності державного контролюючого органу, спричинена воєнним станом, не підлягає компенсації [24].

Тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного чи надзвичайного стану на території України, документальні податкові перевірки не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються. Акти (довідки) про результати документальних перевірок, зустрічні звірки, заперечення до актів перевірок та податкові повідомлення-рішення не надсилаються (не вручаються). Виключенням є фактичні перевірки та камеральні перевірки у зв'язку з бюджетним

відшкодуванням податку на додану вартість, а також перевірки декларацій платників єдиного податку 4 групи.

Тимчасово, з 01 квітня 2022 року до припинення або скасування воєнного або надзвичайного стану на території України, положення Розділу XIV Податкового Кодексу України застосовуються з урахуванням наступного:

1. Фізичні особи-підприємці платники єдиного податку першої та другої групи мають право не сплачувати єдиний податок. При цьому не потрібно заповнювати декларацію за період, в якому єдиний податок не сплачувався.
2. Платниками єдиного податку третьої групи можуть бути фізичні особи-підприємці та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, навіть ті, які перебували на загальній системі оподаткування, у яких обсяг доходу не перевищує 10 мільярдів гривень протягом календарного року. При цьому не застосовуються обмеження щодо кількості осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах.
3. Платниками єдиного податку третьої групи, які використовують особливості оподаткування, не можуть бути суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність з організації, проведення азартних ігор, лотерей; обмін іноземної валюти; виробництво, експорт, імпорт, продаж підакцизних товарів; видобуток і реалізацію корисних копалин; страхові брокери, банки, кредитні спілки, лізингові компанії, страхові компанії, інвестиційні фонди і компанії тощо; фізичні та юридичні особи – нерезиденти.
4. Ставка єдиного податку для платників єдиного податку третьої групи, які використовують особливості оподаткування, встановлюється у розмірі 2% доходу.
5. Платники єдиного податку третьої групи, які використовують особливості оподаткування, визначені пунктом 9 Закону № 2120-IX, звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з податку на додану вартість. При цьому, якщо суб'єкт господарювання був зареєстрований платником податку на додану вартість, то його реєстрація не анулюється, а призупиняється.

6. Податковим (звітним) періодом для таких платників податку є квартал.

Операції з передачі або відчуження майна на користь Збройних Сил України або інших законних воєнізованих формувань чи державних органів влади не розглядаються як операції для цілей оподаткування.

Значною новацією є порядок дій платників податків у випадку втрати первинних бухгалтерських документів через бойові дії чи окупацію. При цьому платник податків зобов'язаний звернутися до податкової служби з довільним зверненням про знищення або неможливість вивезення первинних документів. Після цього платник податків отримує імунітет від податкових перевірок, а показники фінансової звітності не можуть бути піддані сумніву через відсутність виправданих первинних документів. В цьому випадку набирає чинності презумпція правомірності дій платника податків [25].

Також були внесені суттєві зміни у сфері акцизного податку, зокрема, тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного або надзвичайного стану на території України, встановлюється нульова ставка акцизного податку на наступні товари: бензини моторні; важкі дистилляти (газойль); скраплений газ (пропан або суміш пропану з бутаном) та інші гази; бутан, ізобутан. Крім того, звільняються від акцизного податку операції щодо фізичної передачі підакцизних товарів Збройним Силам України та іншим воєнізованим формуванням, як гуманітарна допомога чи в порядку примусового відчуження/вилучення для потреб оборони країни.

Щодо інших податків, законодавцем тимчасово звільнено від оподаткування об'єкти, розташовані на територіях, на яких ведуться бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації. Наприклад, звільнення від плати за землю (земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності) діє з 01 березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, у якому припинено або скасовано воєнний або надзвичайний стан.

Впровадження послаблення в системі оподаткування з боку держави мало позитивний вплив на діяльність суб'єктів господарювання. Заходи переважно мали

антикризовий характер і спрямовані на підтримку бізнесу, який не міг нормально функціонувати через початок війни. Зміни в податковому законодавстві були тимчасовими, передбачаючи повернення до звичайного режиму сплати податків та подання податкових декларацій. Однак відновлення попередніх податкових норм мало ризик зростання рівня тіньової економіки. Підприємства, які зменшили свої доходи під час дії пом'якшеного режиму оподаткування, можуть негативно ставитися до їх відновлення й залишити частину своїх доходів у сфері тіньової економіки [26].

Підводячи підсумок вищезазначеного, існує ймовірність зниження рівня тіньової економіки через зростання довіри до влади та зменшення податкового навантаження. Однак в той же час існує висока ймовірність зростання рівня тіньової економіки через повернення до нормального рівня оподаткування та кризи, спричиненої війною.

2.3 Порівняльний аналіз податкової системи в європейських країнах та Україні

У сучасних умовах розвинутих ринкових відносин податкова система стає одним із ключових інструментів регулювання економічних і соціальних процесів у країні. А також є важливим показником розвитку та стабільності економіки.

Порівняльний аналіз буде корисним, наприклад, для оцінки конкурентоспроможності країни. Підприємства можуть використовувати порівняльний аналіз податкових систем для визначення найбільш конкурентоспроможних ринків для розширення бізнесу або для інвестування. Для інвесторів важливо мати чітке розуміння рівня оподаткування та податкових пільг, які надаються у різних країнах. Це також може впливати на рішення про міжнародні інвестиції та розміщення бізнесу.

Також порівняльний аналіз може бути використаний з метою прогнозування наслідків реформ податкових систем, адже на прикладі інших країн можна побачити взаємозв'язок між нововведеннями в податках та основними економічними показниками тощо.

Для дослідження було обрано 8 європейських країн: Бельгію, Німеччину, Францію, Італію, Польщу, Іспанію, Австрію та Україну.

На рисунку 2.2 зображені податкові надходження в європейській країнах у відсотку від ВВП за 2021 рік.

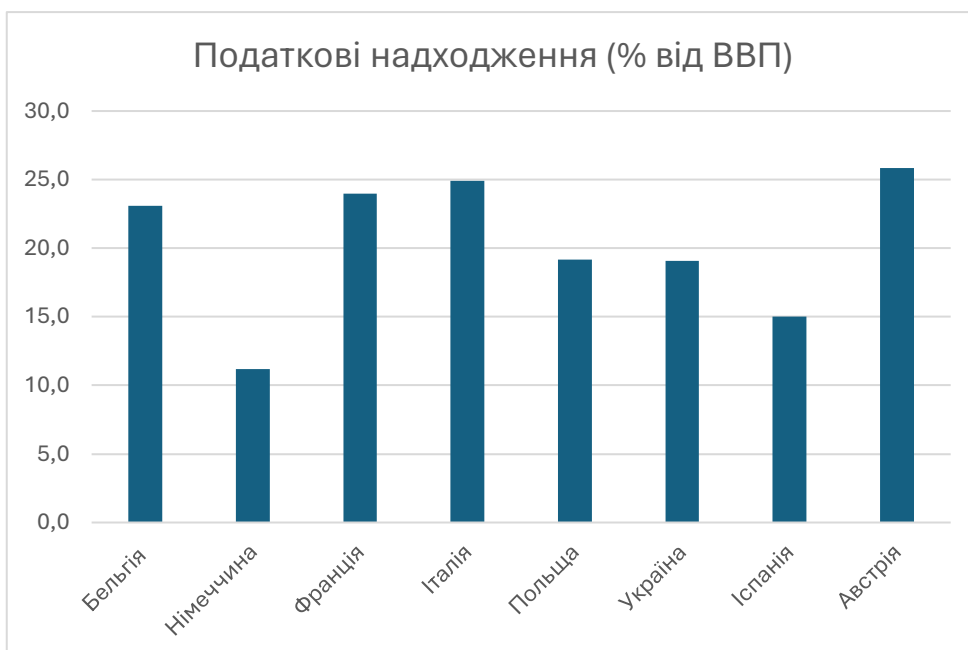

Рисунок 2.2 – Податкові надходження у відсотковому відношенні до ВВП за 2021 рік

Джерело: складено автором на основі даних [27]

Проаналізувавши дані, наведені на рисунку 2.2 можна зробити висновок, що середній рівень для цих країн приблизно 20% від ВВП, найвищі податкові надходження спостерігаються в Австрії (25.8%) та Італії (24.9%). Це можна пояснити високими податковими ставками та розвинутою соціальною системою країн. Посередні значення в Польщі (19.2%), Україні (19.1%) та Іспанії (15%). А от найнижчим, на диво, виявився показник Німеччини – 11.2% від ВВП країни. В цілому, це може бути пов'язано з специфікою економіки Німеччини, низькими податковими ставками тощо.

На рисунку 2.3 наведено основні ставки податків у країнах, що досліджуються.

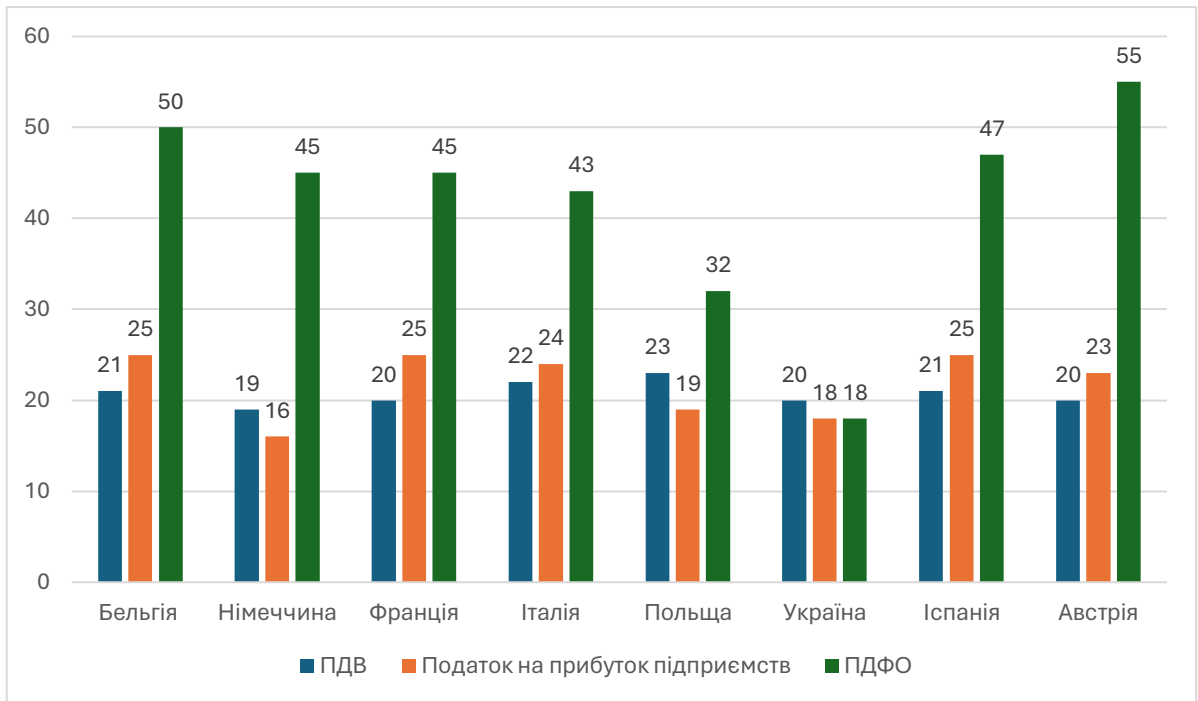

Рисунок 2.3 – Ставки податків у 2023 році

Джерело: складено автором на основі даних [28]

На рисунку 2.3 порівнюються три види податків – податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств та податок на доходи фізичних осіб. Проаналізувавши ці дані можна зробити такі висновки:

1. Найвища ставка ПДВ спостерігається в Польщі (23%), а найнижча в Німеччині (19%). В Україні ставка ПДВ знаходиться на рівні 20%, що є середнім показником по країнах.
2. Найвища ставка податку на прибуток підприємств повторюється одразу в трьох країнах – Бельгії, Франції та Іспанії, там вона тримається на рівні 25%. А от найнижча спостерігається в Німеччині – 16%. В Україні ставка цього податку – 18%, що показником, трохи нижче середнього по цих країнах.
3. Доволі великі різниці спостерігаються в податку на прибуток фізичних осіб, так найвищий показник займає Австрія на рівні 55%, проте з 2025 року, ставка податку буде знижена до 50%. Найнижчий показник має Україна – 18% від прибутку, що є набагато нижчим, навіть від середнього показника по обраним країнам.

Загалом, розглянувши дані цього графіка, ми підтверджуємо припущення, зроблене до попереднього рисунку – в Німеччині дійсно доволі низькі ставки податків, і саме через це низькі податкові надходження у відношенні до ВВП.

З позитивних рис податкової системи України можна відзначити відносно низький податковий тиск у порівнянні з країнами Європи та посередні ставки основних податків. Загалом, ефективність системи оподаткування визначається балансом між потребами бюджету та забезпеченням соціальної справедливості у суспільстві.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Основні тенденції податкового обліку в Україні включають в себе автоматизацію, діджиталізацію та гармонізацію з міжнародними стандартами та зменшення адміністративних бар'єрів.

Податковий облік в Україні стикається з рядом проблем, які ускладнюють ефективне функціонування податкової системи та впливають на економічний розвиток країни в цілому. Найбільш актуальними, серед проблем є: велика кількість податкових обов'язків, корупційні ризики, незбалансованість податкового тягаря, відсутність належного контролю і моніторингу, нестабільність податкової політики.

Вироблення та впровадження стратегічних рішень у сфері податкового обліку є ключовим завданням для забезпечення стабільного економічного зростання та соціального розвитку України.

Після введення воєнного стану уряд прийняв ряд змін у системі оподаткування з метою забезпечення максимального рівня бюджетних надходжень та підтримки бізнесу. Ці зміни ставили за мету забезпечити стабільний та значний потік грошових коштів до державного бюджету, а також створити умови для розвитку бізнесу, що дозволяли не лише уникнути повної зупинки підприємств, а й забезпечити їх нормальну діяльність чи навіть розвиток.

Головна мета формування податкових систем полягає в забезпеченні оптимального збалансування потреб у податкових надходженнях з можливостями їх збирання.

Загалом, ставки основних податків в Україні виявляються посередніми серед інших країн Європи.

РОЗДІЛ 3

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

3.1 Моделювання впливу ВВП на душу населення та чистої міграції на розмір податкових надходжень до бюджету

Податкові надходження відіграють ключову роль у фінансуванні державних витрат, забезпеченні соціальних програм, розвитку інфраструктури та здійсненні економічних реформ. Рівень цих надходжень не лише відображає фіскальну політику країни, але й має значний вплив на економічний розвиток та добробут населення.

В даному дослідженні розглядається вплив розміру ВВП на душу населення та розмір чистої міграції на розмір податкових надходжень у структурі доходів країни. Таке порівняння дає можливість зрозуміти, наскільки ефективно податкова система сприяє створенню економічного добробуту та розподілу доходів серед населення.

Для емпіричного аналізу впливу обраних факторів на показник, що досліджується, а саме обсяг податкових надходжень у структурі доходів країни було побудовано та оцінено на реальній інформації багатфакторну регресійну модель. Також на основі отриманих результатів розрахунків було протестовано такі початкові гіпотези:

1. Обсяг розміру податкових надходжень прямо залежить від зміни обсягу ВВП на душу населення. Зі збільшенням розмірів ВВП на душу населення, збільшується обсяг виробництва та доходів населення. У зв'язку з цим можна очікувати збільшення податкових надходжень, оскільки підвищення доходів споживачів може призвести до збільшення витрат і, відповідно, збільшення обсягу оподаткування.

2. Рівень податкових надходжень прямо залежить від зміни рівня чистої міграції. Зі зростанням показника чистої міграції збільшуються і обсяги надходжень від оподаткування. Чиста міграція - це загальна кількість мігрантів за певний період, тобто кількість іммігрантів мінус кількість емігрантів, включаючи як громадян, так і негромадян. Тобто, якщо цей показник збільшується та є додатним – кількість іммігрантів є переважаючою і, відповідно, база оподаткування є ширшою. Та навпаки зі зменшенням цього показника та переходом у від’ємні обсяги – рівень податкових надходжень буде зменшуватись.

Дані про рівень чистої міграції були розраховані та оприлюднені на офіційному сайті Світового Банку. Показники взяті за період 2004-2022 роки та представлені в тисячах осіб.

Дані про ВВП на душу населення були розраховані та оприлюднені на офіційному сайті Світового Банку. ВВП на душу населення – це валовий внутрішній продукт, поділений на середньорічну чисельність населення. Показники взяті за період 2004-2022 роки та представлені у поточних цінах в гривнях.

Дані про обсяг податкових надходжень в структурі доходів бюджету були розраховані та оприлюднені на сайті Національного банку України. Показники взяті за період 2004-2022 роки та представлені в фактичних цінах в мільйонах гривень.

Специфікація моделі:

1. Залежна змінна – tax revenue – обсяг податкових надходжень до бюджету держави, виражений в грошових одиницях (мільйонах гривень).
2. Незалежна змінна – GDP per capita – обсяг ВВП на душу населення у поточних цінах, виражений в грошових одиницях (в гривнях).
3. Незалежна змінна – net migration – рівень чистої міграції, виражений в тисячах осіб.

Загальний вигляд моделі може бути описаний наступним рівнянням:

$$\text{tax revenue} = \beta_0 + \beta_1 * GPG_{per\,capita} + \beta_2 * \text{net migration} + u_i \quad (3.1)$$

При проведенні аналізу за допомогою пакету «EViews 7» було отримано результати оцінки моделі (3.1) на основі реальної інформації, що наведені на рисунку 3.1.

Dependent Variable: TAX_REVENUE
 Method: Least Squares
 Date: 05/12/24 Time: 14:29
 Sample: 2004 2022
 Included observations: 19

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-13690.73	7984.750	-1.714609	0.1057
GDP_PER_CAPITA	8.712841	0.138373	62.96630	0.0000
NET_MIGRATION	0.046999	0.003798	12.37610	0.0000
R-squared	0.996606	Mean dependent var		416569.6
Adjusted R-squared	0.996182	S.D. dependent var		332098.0
S.E. of regression	20521.41	Akaike info criterion		22.84026
Sum squared resid	6.74E+09	Schwarz criterion		22.98939
Log likelihood	-213.9825	Hannan-Quinn criter.		22.86550
F-statistic	2349.006	Durbin-Watson stat		1.159425
Prob(F-statistic)	0.000000			

Рисунок 3.1 – Результати моделювання впливу ВВП на душу населення та чистої міграції на обсяг податкових надходжень

Джерело: розраховано автором на основі даних [29, 30, 31]

Отже, в результаті оцінки впливу незалежних змінних на залежну, Отримано таке оцінене рівняння регресії:

$$tax\ revenue = -13690.73 + 8.712841 * GPG_{per\ capita} + 0.046999 * net\ migration + u_i$$

(3.2)

Аналізуючи оцінене регресійне рівняння можна зробити такі висновки:

1. Зростання обсягу ВВП на душу населення, як і передбачалося, спричиняє ріст розмірів податкових надходжень – при зростанні цього показника на одиницю, податкові надходження збільшуються на 8.71 мільйонів гривень.
2. Зростання рівня чистої міграції, також як і передбачалося, спричиняє збільшення обсягів податкових надходжень – при зростанні цього

показника на тисячу осіб, податкові надходження збільшуються на 0.047 мільйонів гривень.

Отже, обидві гіпотези були підтвердженні.

Проведемо діагностику моделі:

1. За допомогою коефіцієнта детермінації визначимо ступінь пояснення незалежної змінної залежною – оскільки в нашій моделі цей показник дорівнює 99,7%, можемо зробити висновок про доволі високий рівень пояснення зміни.
2. Значення p-value для обох факторів не перевищує 0,05, це означає, що з 95% рівнем довіри ми можемо відхилити нульову гіпотезу, відповідно коефіцієнти не дорівнюють нулю.
3. Далі проведемо аналіз моделі на наявність мультиколінеарності, для цього побудуємо кореляційну матрицю(див. Таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 Кореляційна матриця

	GDP per capita	net migration
GDP per capita	1	-0.554448
net migration	-0.554448	1

Джерело: розраховано автором на основі даних [29, 30, 31]

З таблиці 3.1 можемо зробити висновок про відсутність проблеми мультиколінеарності, оскільки відсутній сильний зв'язок між факторами.

4. На рисунку 3.2 ми бачимо результати тестування на автокореляцію вищих порядків. За результатами значення probability дорівнює 14.85%, тобто тестування p-value перевищує 0,05 – що свідчить про відсутність автокореляції.

Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test:

F-statistic	2.108774	Prob. F(3,13)	0.1485
Obs*R-squared	6.219502	Prob. Chi-Square(3)	0.1014

Test Equation:

Dependent Variable: RESID

Method: Least Squares

Date: 05/12/24 Time: 16:26

Sample: 2004 2022

Included observations: 19

Presample missing value lagged residuals set to zero.

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
NET_MIGRATION	0.001280	0.004976	0.257317	0.8010
GDP_PER_CAPITA	0.116192	0.185117	0.627670	0.5411
C	-4293.791	8757.881	-0.490277	0.6321
RESID(-1)	0.446394	0.304384	1.466549	0.1663
RESID(-2)	-0.223566	0.308016	-0.725825	0.4808
RESID(-3)	-0.390081	0.383995	-1.015847	0.3282
R-squared	0.327342	Mean dependent var	7.41E-11	
Adjusted R-squared	0.068628	S.D. dependent var	19347.77	
S.E. of regression	18672.07	Akaike info criterion	22.75953	
Sum squared resid	4.53E+09	Schwarz criterion	23.05778	
Log likelihood	-210.2156	Hannan-Quinn criter.	22.81001	
F-statistic	1.265264	Durbin-Watson stat	2.207646	
Prob(F-statistic)	0.335891			

Рисунок 3.2 – Тестування на автокореляцію вищих порядків

Джерело: розраховано автором на основі даних [29, 30, 31]

5. Наступним кроком буде перевірка моделі на гетероскедастичність. На рисунку 3.3 ми можемо побачити результати тестування:

Heteroskedasticity Test: White

F-statistic	2.221617	Prob. F(2,16)	0.1408
Obs*R-squared	4.129555	Prob. Chi-Square(2)	0.1268
Scaled explained SS	1.758199	Prob. Chi-Square(2)	0.4152

Test Equation:
 Dependent Variable: RESID^2
 Method: Least Squares
 Date: 05/12/24 Time: 16:32
 Sample: 2004 2022
 Included observations: 19

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	2.54E+08	1.09E+08	2.322706	0.0337
NET_MIGRATION^2	-2.31E-05	1.17E-05	-1.976624	0.0656
GDP_PER_CAPITA^2	0.035995	0.019242	1.870662	0.0798

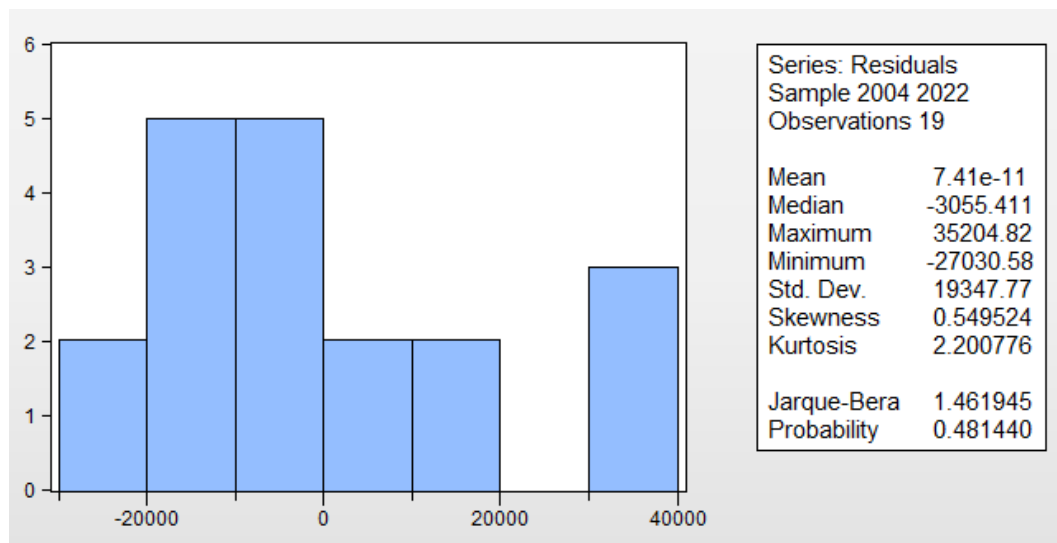
R-squared	0.217345	Mean dependent var	3.55E+08
Adjusted R-squared	0.119513	S.D. dependent var	3.99E+08
S.E. of regression	3.75E+08	Akaike info criterion	42.46477
Sum squared resid	2.25E+18	Schwarz criterion	42.61389
Log likelihood	-400.4153	Hannan-Quinn criter.	42.49000
F-statistic	2.221617	Durbin-Watson stat	1.111594
Prob(F-statistic)	0.140787		

Рисунок 3.3 – Тестування на гетероскедастичність

Джерело: розраховано автором на основі даних [29, 30, 31]

Перевірка даної регресійної моделі на гетероскедастичність продемонструвала відсутність даної проблеми, оскільки рівень probability тесту перевищує 0,05 це дозволяє відхилення гіпотези про відсутність гетероскедастичності.

6. Останнім кроком діагностики є тестування Жарка-Бера на нормальність розподілів залишків моделі (див. рисунок 3.4).

Рисунок 3.4 – Тестування на нормальність розподілу залишків

Джерело: розраховано автором на основі даних [29, 30, 31]

На рисунку 3.4 ми бачимо результати проведення тестування Жарка-Бера. Оскільки значення p -value перевищує 0,05, ми не відхиляємо нульову гіпотезу про нормальність розподілу залишків моделі i , відповідно, залишки розподілені нормально.

Отже, проведені дослідження підтвердило обидві початкові гіпотези - про наявність залежності між обсягами податкових надходжень та ВВП на душу населення, а також між обсягами податкових надходжень та рівнем чистої міграції, i , відповідно до тестувань, модель є адекватною, відсутні проблеми мультиколінеарності, автокореляції, гетероскедастичності і ненормальності розподілу залишків.

3.2 Методи реформування сучасного податкового обліку

Економіка країни завжди має розвиватись та еволюціонувати відповідно до сучасних умов, це неодмінно стосується і податкової системи. Проте жорстке реформування та різкі зміни є недоцільними на сучасному етапі розвитку, оскільки Україна знаходиться в режимі воєнного стану.

Після закінчення війни країна потребуватиме нових напрямків та ідей вдосконалення.

В першу чергу, варто удосконалити податковий контроль, не посилити, а саме удосконалити, оскільки на даному етапі ми бачимо міцний, проте не ефективний контроль. Про це свідчить високий рівень ухиляння від сплати податків, та стрімкий розвиток тіньової економіки.

Покращення податкового контролю передбачає вдосконалення існуючих механізмів нагляду за виконанням податкового законодавства. Замість простого посилення контролю, необхідно спрямувати зусилля на оптимізацію процесів, використання сучасних технологій та аналізу великих обсягів даних. Це означає впровадження ефективних інформаційних систем, які дозволять автоматизувати процес обліку та аналізу податкових даних. Також важливо розвивати співпрацю з іншими державними органами та міжнародними організаціями з метою обміну інформацією та координації заходів з боротьби з податковими злочинами.

Зростання ефективності податкового контролю сприятиме зменшенню ухиляння від сплати податків та зменшенню розмірів тіньової економіки, що в свою чергу позитивно позначиться на бюджетних надходженнях та економічному розвитку країни.

Також українська податкова система потребує більшої цифровізації та автоматизації – спрощення подання звітності допоможе громадянам розібратися з складними процесами звітування та сплати податків. Такий підхід стимулює

громадян уникати податкових злочинів та збільшить обсяги податкових надходжень до бюджету.

Удосконалення цифровізації та автоматизації в податковій системі в Україні має великий потенціал для покращення її ефективності та прозорості. Впровадження сучасних інформаційних технологій спростить процеси подання звітності для громадян та підприємств, зменшить бюрократичні перешкоди та скоротить час, необхідний для виконання податкових обов'язків. Це дозволить платникам податків більш ефективно управляти своїми фінансами та зосередити увагу на розвитку своїх бізнесів.

Завдяки наданню прозорості процесів в податковій системі також збільшиться контроль за використанням публічних коштів. Електронне збирання та аналіз даних дозволить уряду ефективніше виявляти випадки податкових порушень та шахрайства.

Також одним з напрямів реформування можна вважати збалансування податкового навантаження – податкові ставки мають бути достатньо високими для покриття державних витрат, але при цьому мають знаходитися на доступному рівні для населення, а також малого та середнього бізнесу. Стимування податкових ставок на низькому рівні допоможе стимулювати притік інвестицій від іноземних компаній, які можна буде направити у важливі сектори економіки.

Варто також звернути увагу на стимулювання розвитку підприємництва, що може бути досягнуто через застосування податкових пільг або надання грантів для відкриття нових бізнесів. Уряд може встановлювати спеціальні податкові ставки або зменшувати податковий тиск для підприємств, що працюють у певних галузях або регіонах. Це може стимулювати розвиток підприємництва, особливо в тих сферах, які є стратегічно важливими для економіки країни.

Крім того, уряд може надавати фінансову підтримку у вигляді грантів або субсидій для підтримки підприємців, які планують відкрити нові бізнеси. Ці гранти можуть бути спрямовані на покриття витрат на розробку бізнес-планів, оренду приміщень, придбання обладнання або навчання персоналу.

Також важливим є створення сприятливого середовища для бізнесу, що може бути досягнуто шляхом спрощення бюрократичних процедур, зниження адміністративних бар'єрів та забезпечення правової стабільності. Це може зробити країну більш привабливою для інвесторів та сприяти розвитку малого та середнього бізнесу. Доцільно було б інвестувати в інновації, адже доступ до науково-технічних новинок не тільки стимулює людей відкривати підприємства, а й допоможе розвиватися вже існуючим.

В післявоєнний період варто перенаправити кошти на сектори, які цього потребують. Для цього можна запровадити пільги або податкові знижки на такі галузі:

- будівництво (ця галузь буде відігравати ключову роль у відновленні інфраструктури, зруйнованої війною);
- сільське господарство (важливою галуззю для забезпечення продовольчої безпеки країни);
- науково-дослідницька діяльність (розвиток інновацій та науково-дослідницької діяльності є ключовим фактором для довгострокового економічного зростання);
- імміграційний фонд (через війну в країні великий відтік населення, варто розробити схеми для стимулювання повернення переселенців в Україну).

У післявоєнний період, окрім відновлення економіки та інфраструктури, важливо врахувати соціальні аспекти реформування податкової системи. Наприклад, можна розглянути впровадження податкових пільг або знижок для постраждалих регіонів та населення, яке втратило житло або джерела доходу через війну. Такі заходи сприятимуть соціальній справедливості та допоможуть відновити зруйновані регіони.

Також важливо врахувати потреби малих та середніх підприємств на тимчасово окупованих територіях, які можуть виявитися особливо вразливими в умовах післявоєнного відновлення. Зокрема, можна розглянути запровадження податкових стимулів для розвитку малого бізнесу, наприклад, за допомогою податкових кредитів або пільгових ставок оподаткування як вже згадувалось вище.

Такий комплексний підхід до реформування податкової системи у післявоєнний період допоможе забезпечити не лише економічне відновлення, але й соціальну стабілізацію та зміцнення довіри громадян до держави.

За допомогою міжнародної співпраці Україна може реалізувати комплексні реформи, спрямовані на вдосконалення податкової системи та підтримку економічного відновлення. Це може включати отримання технічної допомоги та обмін досвідом від міжнародних організацій, таких як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) тощо. Також можливе отримання фінансової підтримки для здійснення реформ, включаючи модернізацію інфраструктури податкової системи та впровадження цифрових технологій. Міжнародний обмін інформацією про податкові платежі та фінансові активи може сприяти боротьбі з ухиленням від оподаткування та виведенням капіталу за кордон. Крім того, зарубіжні партнери можуть надавати підтримку у впровадженні різних ініціатив у галузі податкової політики. Загальна мета такої співпраці полягає в створенні ефективної, прозорої та стабільної податкової системи, яка сприятиме економічному зростанню, залученню інвестицій та соціальному розвитку в Україні.

Отже, у період після війни реформування податкової системи України потребує обережності та збалансованості. Спрощення процедур, цифровізація та ефективний податковий контроль можуть збільшити надходження до бюджету і запобігти втратам через ухилення від сплати податків. Також важливе збалансування податкового навантаження та підтримка стратегічних галузей економіки. Реформи мають сприяти відновленню країни та забезпечувати її стабільність і розвиток.

3.3 Пропозиції щодо удосконалення податкового контролю

Однією з найбільших проблем сучасного податкового обліку є неефективність контролю оподаткування. Ефективний податковий контроль відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності фінансової системи країни та збільшенні обсягів податкових надходжень до бюджету. З урахуванням значної ролі, яку податкові доходи відіграють у функціонуванні держави, постійне удосконалення податкового контролю стає важливим завданням для влади.

У сфері контролю за дотриманням податкового законодавства в Україні відзначається кілька ключових аспектів, що визначають її сучасний стан. По-перше, це висока спрямованість податкової політики на максимізацію фіскальних надходжень, що може створювати певний тиск на платників податків. По-друге, рівень фінансової дисципліни серед платників податків залишається низьким через нестабільну податкову культуру суспільства та певні проблеми з її формуванням. Третій аспект стосується недостатньої розвиненості законодавчої бази в галузі оподаткування, що може ускладнювати як контроль, так і дотримання самого законодавства [32].

Паралельно із зазначеними аспектами, варто звернути увагу на деякі інші важливі фактори, що впливають на контроль за виконанням податкового законодавства. Серед них можна відзначити недостатню ефективність механізмів моніторингу та виявлення податкових порушень, а також недостатню співпрацю між органами податкової служби та іншими контролюючими структурами. Крім того, проблемним може бути і недостатня кваліфікація персоналу, що відповідає за податковий контроль, а також відсутність відкритості та прозорості в роботі податкових органів.

Спрямованість податкової політики на максимізацію надходжень можна замінити фокусуванням на ефективності цих доходів, тобто збалансуванні між доступністю податкових ставок для населення та достатнім рівнем надходжень. Це означає, що необхідно збалансувати податкове навантаження так, щоб воно було

достатнім для забезпечення потреб бюджету, але при цьому не ставило під сумнів економічний зріст та соціальний добробут громадян.

Для вирішення проблеми низького рівня фінансової дисципліни серед платників податків через нестабільну податкову культуру суспільства пропонується проведення інформаційних кампаній та освітніх заходів щодо важливості виконання податкових зобов'язань та їх впливу на розвиток країни. Це може включати проведення семінарів, тренінгів, розсилку інформаційних листів та створення спеціальних освітніх матеріалів для розширення охоплення різноманітної аудиторії.

Такий підхід також допоможе вирішити проблему з недостатньою кількістю кваліфікованих кадрів у сфері контролю податкового обліку. Варто забезпечити можливості для професійного розвитку і підвищення кваліфікації працівників податкової служби через тренінги, семінари, курси та майстер-класи. Зокрема, важливо залучати експертів та практиків з інших країн для обміну досвідом та передачі знань. Також співпраця з навчальними закладами, розробка партнерських програм допоможе розширити базу працівників.

Для удосконалення податкового моніторингу рекомендується:

- впровадження цифровізованих систем аналізу та моніторингу для автоматизації обробки податкової звітності;
- використання програмних засобів для виявлення аномалій та підозрілих транзакцій;
- впровадження систем для виявлення ризикових груп платників та підвищення автоматизованого контролю за їх транзакціями тощо.

Щоб забезпечити прозорість та ефективність податкового обліку можна вжити такі заходи:

- публікація регулярних звітів та звітності про роботу податкових органів для загального огляду громадськості;
- удосконалення наявного веб-порталу з інформацією про права та обов'язки платників податків, процедури аудиту та інші важливі аспекти податкової системи;

- впровадження ефективних механізмів звернення та отримання зворотного зв'язку від громадськості щодо роботи податкових органів.

Проблему ухилення від сплати податків та загальної тінізації економіки можна вирішити через встановлення привабливих умов для платників, які своєчасно та правильно виконують свої податкові зобов'язання, наприклад, шляхом надання пільг чи знижок на податки. Це може включати заходи контролю та покарання порушників, стимулювання добровільної сплати, збільшення прозорості та доступності інформації, сприяння розвитку легальних бізнесів та міжнародну співпрацю.

Важливо також не забувати про проблему дуже швидкої зміни податкового законодавства, оскільки система постійно розвивається та модернізується і громадяни просто не встигають слідкувати за всіма реформами. Це може призвести до непорозумінь, помилок у розрахунках та навіть невиконання податків через невідповідність з новими вимогами.

Для вирішення цієї проблеми важливо встановити більш прозорий та передбачуваний механізм впровадження податкових реформ. Це може включати широку консультативну та інформаційну кампанію для громадян і підприємств, систему попереднього попередження про зміни в законодавстві, а також можливість плавного перехідного періоду для адаптації до нових вимог. Також важливо забезпечити доступність освітніх ресурсів та консультативних служб для громадян і бізнесу, щоб допомогти їм зрозуміти та виконати нові вимоги податкового законодавства.

Отже, у податковому обліку України існують певні проблеми, такі як неефективний контроль оподаткування, низький рівень фінансової дисципліни платників, недосконала законодавча база тощо. Для їх вирішення потрібно переглянути податкову політику, збалансувати надходження та ефективність, формувати стабільну податкову культуру та сприяти розвитку кваліфікованих кадрів у сфері обліку. Прозорі та передбачувані механізми управління реформами також є ключовими для успішної адаптації громадян та підприємств до нових вимог.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Після перевірки зв'язку між обсягом податкових надходжень, ВВП на душу населення та чистою міграцією можна зробити висновок про їх позитивну залежність. Це означає, що зі збільшенням обсягу ВВП на душу населення також зростає розмір податкових надходжень. А також зі зростанням рівня чистої міграції, зростає і обсяг податкових надходжень. Такий зв'язок може свідчити про те, що економіка країни стабільно розвивається, що сприяє збільшенню податкових надходжень і, відповідно, підвищенню рівня життя населення.

Податкова система України потребує реформування, проте воно повинно бути обережним та збалансованим, особливо у зв'язку з воєнним станом. Наразі жорсткі та радикальні зміни є недоцільними, тому реформи мають проводитися після закінчення конфлікту, коли з'являться нові можливості та ресурси.

Основні напрямки реформування включають удосконалення податкового контролю, що передбачає збільшення ефективності контролю за сплатою податків та боротьбу з тіньовою економікою. Також важлива цифровізація та автоматизація податкової системи, що спростить процес подання звітності та сплати податків для громадян та підприємств. Збалансування податкового навантаження також є ключовим, оскільки воно передбачає встановлення ставок податків, які стимулюють економічне зростання, але не перевантажують платників.

Очікувані результати реформування включають збільшення надходжень до бюджету, зменшення тіньової економіки, стимулювання економічного зростання, створення сприятливого інвестиційного клімату та підвищення добробуту населення.

Успішне реформування податкового контролю може стати важливим фактором для відновлення України після війни та забезпечення її стійкого розвитку.

ВИСНОВКИ

Отже, дослідивши дану тему можна зробити такі висновки:

1. Податки виконують різноманітні функції, що включають фіскальну, регулюючу та контрольну складові. Ця складна система забезпечує стійке та ефективне функціонування економіки країни, впливаючи на розподіл фінансів та регулювання соціально-економічних процесів. Основні принципи податкової системи, спрямовані на справедливість, стабільність та ефективність, доповнені новими принципами, що гарантують прозорість та стабільність у взаємодії між державою та громадянами.

2. Звітність у податковій системі відіграє ключову роль, надаючи систематизовану інформацію про діяльність підприємств та їх фінансове становище. Це не лише дозволяє аналізувати та приймати управлінські рішення, але й забезпечує прозорість у відносинах з податковими органами та іншими зацікавленими сторонами.

3. Еволюція податкової системи відбувалася від простих форм оподаткування до складних механізмів, що відображають сучасні суспільні та економічні реалії, адаптуючись до постійних змін у вимогах та технологічному прогресі.

4. Основні тенденції в податковому обліку України націлені на модернізацію та гармонізацію з міжнародними стандартами. Це включає автоматизацію та діджиталізацію процесів, спрощення адміністративних процедур і зменшення адміністративних бар'єрів. Проте, податковий облік України стикається з численними проблемами, такими як велика кількість податкових обов'язків, корупційні ризики та нестабільність податкової політики, які ускладнюють його ефективне функціонування та впливають на економічний розвиток країни.

5. Введення воєнного стану спричинило ряд змін у системі оподаткування, спрямованих на максимізацію бюджетних надходжень та підтримку бізнесу. Ці зміни мали на меті забезпечити стабільний потік коштів до державного бюджету та створити умови для функціонування та розвитку підприємств. Головна мета формування податкової системи полягає у забезпеченні оптимального балансу між потребами у податкових надходженнях та можливостями їх збирання, що вимагає постійного аналізу та адаптації до змінних умов.

6. Зв'язок між обсягом податкових надходжень, ВВП на душу населення та чистою міграцією свідчить про важливі економічні та соціальні процеси в країні. Збільшення ВВП та приплив мігрантів створюють сприятливу основу для зростання податкових надходжень, що в свою чергу може відображати стабільний розвиток економіки та покращення якості життя населення.

7. Щодо реформування податкової системи в Україні, необхідно підходити до цього процесу з обережністю та збалансованістю, особливо в умовах воєнного конфлікту. Жорсткі та радикальні зміни можуть бути недоцільними, але удосконалення контролю, цифровізація та балансування податкового навантаження можуть сприяти підвищенню надходжень до бюджету, зменшенню тіньової економіки та стимулюванню економічного зростання в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI : станом на 1 квіт. 2024 р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Бех Г., Дмитрик О., Кобильнік Д. Податкове право : навч. посіб. / ред. М. Кучерявенко. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 400 с.
3. Артус М.М, Хижа Н.М. Бюджетна система України. Європа, 2005. 220 с.
4. Андрущенко В.Л. Податкова система : навч. посіб. / Ірпінь : Видавничо-полігр. центр Ун-ту ДФС України, 2020. 492 с.
5. Андрущенко В.А. Економічні та позаекономічні аспекти оподаткування / В.Л. Андрущенко, Ю.І. Ляшенко. // Фінанси України, 2005. –№ 1.
6. Іванов Ю.Б, Крисоватий А.І, Десятнюк О.М. Податкова система : підручник. Київ : Атіка, 2006. 920 с.
7. Волохова І.С, Дубовик О.Ю, Слатвінська М.О. Податкова система. Харків : Діса плюс, 2019. 402 с.
8. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо приймання та комп'ютерної обробки податкової звітності платників податків в органах ДПС України : Наказ від 14.06.2012 № 516 URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0516837-12#Text>
9. Задорожний З.В., Гугул Г.І. Лецишин Л.Г. Податковий облік. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 400 с.
10. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ М-ва фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 : станом на 3 січ. 2024 р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
11. Про систему оподаткування : Закон України від 25.06.1991 р. № 1251-XII : станом на 1 січ. 2011 р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-12#Text>

12. Про ліквідацію Міністерства доходів і зборів : Постанова Кабінету Міністрів від 21.05.2014 р. № 160. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2014-%D0%BF#Text>
13. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 25.09.2021 р. № URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>
14. Матюха М. М. Облік і звітність в оподаткуванні: опорний конспект лекцій / М. М. Матюха. — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. — 220 с. — Бібліогр.
15. Yarema Y. Tax accounting: the basic principles of the organization. *Business navigator*. 2023. No. 2(72). URL:
<https://doi.org/10.32782/business-navigator.72-23>
16. Скиба Г. І., Цімошинська О. В. ОБЛІК В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ. *Реформування фінансово-економічної системи країни в контексті міжнародного співробітництва*. 2023. URL:
<https://doi.org/10.36059/978-966-397-336-4-39>
17. Луговий С. Схеми оптимізації оподаткування та ризики їх застосування. *Liga Zakon*. 2021. URL:
https://biz.ligazakon.net/analytics/206934_skhemi-optimzats-opodatkuvannya-ta-riziki-kh-zastosuvannya
18. Податкова система: навч. посіб. / Ю. Б. Іванов, В. Ф. Тищенко, О. Є. Найденко [та ін.] - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. - 407 с.
19. Вінборн С., Сисоєв В., Ткаченко В. Посібник з оцінки корупційних ризиків та розробки планів протидії корупції. Київ, 2015. 75 с.
20. Гордієнко М. ОГЛЯД ЗМІН ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В ПЕРІОД ДІЇ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ. *Молодий вчений*. 2023. № 1 (113). С. 158–162. URL:
<https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-1-113-31>
21. Матяш Т. Шмигаль: У 2022 році бізнес сплатив податків на 80 млрд грн більше, ніж у мирному 2021-му. *LB.UA Дорослий погляд на світ*. 2023. URL:
https://lb.ua/economics/2023/01/06/541693_shmigal_2022_rotsi_biznes_splativ.html

22. ПРЕС-РЕЛІЗИ ТА ЗВІТИ ДИНАМІКА ДОВІРИ СОЦІАЛЬНИМ ІНСТИТУЦІЯМ У 2021-2022 РОКАХ. *КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУТ СОЦІОЛОГІЇ*. 2023. URL:

<https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1174&page=1>

23. Волкова Ю.А. Сучасні тенденції правового розвитку банківської системи країн центрально-східної Європи. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2018. No 3.

24. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24 березня 2022 року No 2142-IX /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>

25. Швабій К. Шмигаль: У 2022 році бізнес сплатив податків на 80 млрд грн більше, ніж у мирному 2021-му Податки під час війни та після. *LB.UA Дорослий погляд на світ*. 2022. URL:

https://lb.ua/blog/kostiantyn_shvabii/517086_podatki_pid_chas_viyni_pislya.html.

26. Гречко А.В. Перспективи реформування податкової системи України в умовах євроінтеграції. Економіка та управління національним господарством. 2016. No 3.

27. The World Bank: Tax revenue (% of GDP) URL:

<https://data.worldbank.org/indicator/GC.TAX.TOTL.GD.ZS?end=2022&locations=PL-IT-UA-FR-BE-DE&start=2019>

28. PWC: Personal income tax (PIT) rates URL:

<https://taxsummaries.pwc.com/quick-charts/personal-income-tax-pit-rates#qc-6770a061-445aba74-08fc2c25-8335f40c-561fb3a9-2af61a0a-7a194092-d21e8abe>

29. The World Bank: GDP per capita (current LCU) URL:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CN?locations=UA>

30. The World Bank: Net migration URL:

<https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.NETM?locations=UA>

31. Національний Банк України: Доходи Державного бюджету URL:

<https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>

32. І. Є. Андрющенко, С. С. Шаповал. ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ УХИЛЕННЮ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ. *Ефективна економіка*. 2017. № 7.
33. Заклекта-Берестовська О., Угрін В. Превентивні заходи недопущення виникнення та зростання обсягів податкового боргу в Україні. *Світ фінансів*. 2016. № 2.
34. Драгальчук Т.С. Європейські тенденції в адмініструванні ПДВ. Міжнародний науковий журнал «Міжнародна наука», № 1 (23) 2017.
35. Іванов Ю.Б., Іванова О.Ю., Лаптев В.І. Методичний підхід до ідентифікації проблем функціонування тери-торіальних громад в умовах нестабільності. *Проблеми економіки*. 2022. №1
36. Мережко, С., Ушолік, Н., & Лизунова, О. (2021). ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ТА УКРАЇНИ. *Економіка та суспільство*